

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

Bakalářská práce

Psychobiografie Jindřich VIII.
Psychobiography of Henry VIII.
Aneta Flíčková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miloš Kučera, CSc.

Studijní program: Bakalářský

Studijní obor: Psychologie s rozšířením o speciální pedagogiku

2021

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Psychobiografie Jindřich VIII. potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 1. dubna 2021

Aneta Flíčková

Poděkování

Tímto děkuji svému vedoucímu práce za jeho vlídný přístup a pevné vedení.

Abstrakt

Cílem této práce je pojmout jednoho z nejslavnějších králů novověké Anglie, Jindřicha VIII., z několika úhlů pohledu, v rámci psychobiografických postupů.

V první části práce se věnuji biografickým údajům, které je předem dobré znát, abychom posléze o jeho životních událostech neztratili přehled. Takový souhrn objektivně podaných údajů o Jindřichově životě a životě na anglickém dvoře během počátku 16. století.

Druhá část bude zaměřená na interpretaci těchto objektivně nastíněných údajů skrze tři optiky, které na sebe navazují v rámci vývoje psychologické disciplíny jako takové. Jsou to: psychoanalýza vycházející ze samotného Freuda. Poté neopsychoanalytická optika, která vychází ze tří psychoanalytických odnoží, self-psychologie, ego-psychologie a psychologické teorie objektivních vztahů. Na závěr představím poznatky o Jindřichově osobnosti z kruhů medicíny, respektive genetiky. Tato tři hlediska jsou ukotvena ve třech studiích, ze kterých tato práce vychází a do největší míry čerpá.

Klíčová slova

Oidipický komplex; McLeodův syndrom; odložená poslušnost; narcismus

Abstract

The purpose of this work is to contain the most famous king of the modern aged England, Henry VIII, from a few standpoints in the framework of psychobiographical methodology.

The first part of my work I dedicated to biographical details, which are necessary to know beforehand to not lose view of his life events. Such a summary of objectively presented informations about Henry's life and the life with the English court at the beginning of the 16th century.

The second part is focused on the interpretation of these objectively outlined informations through three optics, which are connected together within the whole field of psychology. These are: psychoanalysis originating from Freud himself. The neops psychoanalytic optic originating from psychoanalytic offshoots, self-psychology, ego-psychology and object relations theory. In the last one I present knowledge about Henry's personality from the medical sphere, genetics respectively. These three views are based on three studies, from which this work emanates and from which this work gains its knowledge.

Keywords

Oidipus complex; McLeod syndrom; post-poned obedience; narcissism

Obsah

1. Úvod	1
2. Biografické údaje.....	3
2.1. Společensko-historické pozadí.....	3
2.2. Život u anglického královského dvora.....	3
2.3. Vztah s rodiči	5
2.4. Mládí	6
2.5. Zasnoubení s Kateřinou Aragonskou.....	6
2.6. Setkání s Annou Boleynovou.....	8
2.7. Založení samostatné anglikánské církve.....	9
2.8. Turbulentní rok 1536.....	11
2.9. Pozdní léta Jindřichova života, zhoršování zdravotního stavu a smrt	12
3. Psychologické aspekty a konstrukty týkající se života Jindřicha VIII.	14
3.1. Freudova psychoanalýza: základní koncepty	14
3.2. Kohutovský narcismus	15
3.3. Kell systém	17
3.4. McLeodův syndrom.....	18
4. Výklady osobnostní změny Jindřicha VIII.	19
4.1. Psychoanalytické hledisko freudovské podle výkladu Flugela (1934).....	21
4.1.1. Nejasné poměry v dětství.....	21
4.1.2. Úspěch Oidipův	22
4.1.3. „Překvapivá“ volba další královny	23
4.1.4. Flugelovo vysvětlení obvinění Anny z cizoložství.....	28
4.1.5. Neustálý koloběh a periodické změny králových „tendencí“	29
4.1.6. Závěrem k Flugelovu raně psychoanalytickému hledisku.....	32

4.2.	Neopsychoanalytické hledisko vycházející ze selfpsychologie, egopsychologie a školy objektivních vztahů podle výkladu Shorea (1972)	33
4.2.1.	Vykreslení osobnostního růstu Jindřicha VIII. podle Shorea (1972)	34
4.2.2.	Aplikace modelu Kohutovského narcismu na Jindřichův život	37
4.2.3.	Nástup krize v Jindřichově životě jako výsledek frustrace z neuspokojování jeho narcistických potřeb.....	39
4.2.4.	Výklad Jidřichovy krize podle teorie objektivních vztahů (Jaques, 1965)..	42
4.2.5.	Závěr a zhodnocení Shoreova (1972) přínosu k poznání osoby Jindřicha VIII.	43
4.3.	Neuro-bio-psychologické hledisko: pohled z psychiatrie a neurologie (Whitley&Kramer, 2010).....	44
4.3.1.	Jindřichova diskutovaná Kell pozitivita	44
4.3.2.	McLeodův syndrom u Jindřicha VIII.: důkazy pro a proti	46
4.3.3.	Závěr k neurobiopsychologickému hledisku	48
4.4.	Zamyšlení se, zda byly moje dvě otázky bádáním zodpovězeny.....	50
5.	Limity práce.....	51
6.	Závěr.....	53
7.	Přílohy	54
	Příloha 1	54
	Příloha 2	55
	Seznam použitých informačních zdrojů	56

1. Úvod

Tato práce se bude zabývat problematikou, která spadá do několika oblastí. Jednoznačně se bude zabývat historií. Poté nahlédneme do dveří freudovské a kohutovské psychoanalýzy, a ani nejmodernější neuro-bio-psychologické bádání nezůstane opomenuto. Téma, kterým se budu zabývat, je osoba, která je komplexní do té míry, že zaujala nejednoho badatele, včetně mě. Jedná se o nejznámějšího anglického krále a jednoho z nejmocnějších mužů své doby, Jindřicha VIII.

V prvé řadě zde načrtnu dobu, ve které byl nucen vyrůstat, jaké byly zvyky rodin z vyšších vrstev, co se týče výchovy a vzdělávání potomků, jak tyto praktiky mohly ovlivnit osobnost dětí té doby. Také nesmí chybět uvedení do společenského pozadí tehdejší doby, jelikož Anglie 16. století byla místem velkých změn, které se odrazily i na pozdějším uspořádání známého světa. Bude následovat vykreslení panovníkovy denní rutiny a biografických faktů o jeho životě. Události, které zasáhly do jeho psychického života, budou více podrobně rozebrány v poslední části. V první části bych se výrazněji chtěla věnovat kapitolám života Jindřicha VIII., které se věnují vykreslení panovníkova soukromého života, kde je představen jako nábožensky zapálený stoupenec katolického papeže, i když je obecně známo, že se zasadil o zrození anglikánské protestantské církve.

Následuje představení názorů, které se rozboru motivů chování krále Jindřicha VIII. přímo týkají. Jako hlavní mám tři teoretická východiska, která pojednávají o příčinách a následcích Jindřichových změn, které se prokazatelně udály. Jako první a nejstarší je východisko psychoanalytika Flugela (1934), který má za to, že vše podstatné se odehrálo v panovníkově dětství a jeho osobnostní změna, kterou popisuje například Lipscomb (2009), byla pouze nutným vyvrcholením událostí, které se nedalo předejít. Jako druhé východisko, vycházející z neopsychoanalytických zkoumání, jakožto vlivného směru 20. století, si představíme studii harvardského profesora Shorea, která pojednává o dosažení krize středního věku, jakožto výrazného mezníku v Jindřichově životě, jelikož se domnívá, že trpěl narcistickou poruchou. A třetím východiskem je neuro-bio-psychologické vysvětlení, kde proberu nejen psychiatrickou anamnézu anglického krále, ale i se pokusím odpovědět na otázku, proč tak dlouho čekal na syna, kterého se nakonec dočkal, i když jen na krátkou chvíli. Během celé poslední části se

věnuji komparaci a možnostem dalšího výzkumu, který by byl ve světle nových poznatků o Jindřichovi více než nutný, a přidávám další možné psychologické konstrukce, které by mohly vyúšťovat do dalšího zkoumání a úvah o Jindřichově životě.

2. Biografické údaje

Abychom mohli rozebírat život Jindřicha VIII., musíme nejdříve znát události, které se staly, jak a hlavně, kdy. Souřadí těchto událostí v čase je velmi nutné znát pro pochopení motivů jednání pocházejících ze sociálního prostředí Jindřicha VIII., i jeho okolí, které ho v tomto jednání velice ovlivňovalo.

2.1. Společensko-historické pozadí

Nástup Jindřicha VII. na trůn je vnímán jako ukončení válek růží mezi dvěma zneprátenými rody, které se v Anglii odehrávaly během druhé poloviny 15. století z důvodu sporného následnictví na anglický trůn. Během těchto válečných let se Anglie dostala do tíživé finanční situace, kterou se snažil vyřešit již předešlý král z rodu Yorků, Richard III. Ovšem výraznější změny k lepšímu nastaly až za vlády Jindřicha VII. Tudora (prvního vládce z tudorské dynastie), otce budoucího krále Jindřicha VIII., který zavedl nové reformy týkající se výběru daní, centralizace a zvýšené efektivity správy země. V současné době je toto období, před nástupem Jindřicha VIII. na trůn, označováno jako relativně klidné, s pozitivními vyhlídkami do budoucnosti a plné očekávání. (Starkey, 2008; Tydrychová, 2017; Norwich, 2019)

2.2. Život u anglického královského dvora

Královský dvůr fungoval jako sídlo nejen krále, ale i jako centrum státní správy a financí. Díky přerozdělování finančních prostředků, které zajišťují chod celého království, se dvůr stával hlavním centrem celé země¹. Toto centrum nebylo situované pouze v jedné lokalitě. V područí Jindřicha VIII. byly desítky palácových sídel, která v průběhu roku střídavě využíval (oblíbil si sídlo Hampton, které původně nechal za služby koruně vystavět kardinálu Wolseymu). Toto stěhování dvora mělo hlavně praktický účel, bylo nutné po společenské smetance uklidit a doplnit zásoby, v očekávání jejich další návštěvy. (Brewer & Gairdner, 1884a; Tydrychová, 2017; Historic Royal Palaces, 2021)

¹ Již před založením anglikánské církve a rušením katolických klášterů začínalo dotování těchto míst vážnout, jelikož se do okruhu mužů, kteří se pohybovali nejbliže králi, dostávali čím dál více lidí, kteří vzývali učení Luthera a Viklefa (tj. protestanti). Ti se ostře vymezovali proti katolickému vyznání, jelikož toto vyznání hlásalo, že dosažení spásy a úspěchu v posmrtném životě lze dosáhnout pouze, pokud se člověk během svého pozemského života bude snažit vykoupit z hříchu, tedy předpokládá existenci prvotního hříchu. Proti tomu se postavil zejména Luther, který tvrdil, že žádný člověk nemá na vybranou, všichni máme svůj osud od narození určen (myšlenka predestinace), tudíž naše spása na nás nezáleží, a tudíž jí nelze konáním pozemských činů zajistit.

Bez svolení krále nikdo nesměl společnost dvora opustit. Lidé u anglického královského dvora byli rozděleni podle postavení, které rozhodovalo o tom, jak blízko ke králi budou v rámci sídla vpuštěni. Královské sídlo bylo situováno tak, aby se vladař nacházel nejdále od hlavní brány. Královny soukromé komnaty se sestávaly z ložnice, soukromé jídelny, přijímacího salonku (angl. *Withdrawing room*), kde byli přijímáni královi oblíbenci (hráli zde s králem hazardní hry, povídali si nebo naslouchali zvukům hudby) a vnitřní soukromé komnaty (v angl. *inner Privy Chamber*), kde se nacházeli nejmocnější muži své doby. Zde krále omývali, oblékali ho a gratulovali mu k úspěšně vykonané stolici (post *Groom of the Stool*, který vykonával za Jindřicha VIII. i Henry Noreys, o kterém bude řeč později). Účast na králových ranních rituálech byla brána jako nevýslovná pocta, která zaručovala pro dotyčného úctu, růst moci a kariérní postup (a vzbuzovala u nečlenů závist, samozřejmě). Obecně platilo, čím blíže se dvořan dostal ke králi, tím význačnější měl postavení, a toto postavení dávali na odiv především honosným šatstvem, které také sloužilo jako vstupenka do vnitřního kruhu králových důvěrníků. Tito důvěrníci, účastníci se aktů v panovníkově soukromé komnatě, pocházeli jak ze šlechtických rodů (vévoda ze Shrewsbury, hrabě ze Surrey, vévoda z Norfolku), tak z řad duchovních (Fox, biskup z Winchesteru, Ruthal, biskup z Durhamu). Nejbliže ke králi měla jeho *Soukromá rada* (angl. *Privy Council*), která měla ve svých řadách právě vévodu z Norfolku, Foxe, Ruthala a kardinála Wolseyho. Tato suita králových rádců se podílela na nejdůležitějších panovníkových rozhodnutích. Mears (2003) představuje tuto radu jako nevyváženou a prezentuje názory, které podporují v politických rozhodováních dominanci krále, a naopak, které podporují dominanci rady. Tedy jinými slovy, jestli hlavní slovo měl samotný Jindřich, nebo jestli byl do velké míry ovlivněn postoji svých rádců, kteří byli zástupci nejvýznačnějších dvořanů, kteří soupeřili o královu přízeň. Uzavírání aliancí uvnitř rady bylo na denním pořádku a dávalo větší možnost uspět v zajištění zájmů své rodiny a s ní spřízněných. (Mears, 2003; Riordan, 2012; Historic Royal Palaces, 2021)

U královny se místo mužů nacházely ženy, dvorní dámy (angl. *ladies-in-waiting, maids of honour*), které se staraly o královninu postel, koupel a oblékání. Tyto ženy přicházely ke dvoru především s cílem najít si vhodného manžela z řad dvořanů. Historikové se dodnes dohadují, jestli byly nějak politicky angažované. Mears (2003) se domnívá, že ženy v tudorovské éře měly určitý vliv, co se týká důležitých politických rozhodnutí, kde

zajišťovaly především sociální a ekonomické zájmy své rodiny². Během vlády Jindřichovy dcery, Alžběty I., se *Soukromá rada*, sestávající se ze zástupců mužského pokolení, domnívala, že pro úspěšnost vlády jsou jejich rady nutnější, jelikož žena nemá podle přírodních zákonů na trůnu co dělat. Nutno podotknout, že Alžběta s nimi tento postoj nesdílela. (Mears, 2003; Historic Royal Palaces, 2021)

2.3. Vztah s rodiči

Problémem britské, a evropské aristokracie obecně, je to, že se nikdy o děti nestarala pouze a jenom matka, ale byly zapojeny kojné, chůvy a později dvořané. Z tohoto důvodu je velice obtížně proveditelná jakákoli analýza, co se týče emocionálního pouta matky a dítěte. Můžeme se pouze podle dostupných dobových pramenů domnívat, že Jindřichova matka Alžběta byla velice vlídná osoba a starostlivá matka. Je možné se takto domnívat, protože v rukopisu *Vaux Passional* je malý Jindřich VIII. vyobrazen jako malý chlapec plačící na prázdné posteli své matky (viz Přílohy: Příloha 1). V současné době je tento rukopis umístěn v National Library of Wales. U jeho otce můžeme, díky domněnkám o jeho mírné povaze a pravděpodobně kladnému vztahu obou rodičů k sobě navzájem, předpokládat, že byl otcem, který se o své děti zajímá do takové míry, do jaké to bylo v jeho době, a vzhledem k jeho osobě, možné, ovšem neexistují pro to žádné ověřené hmatatelné písemné důkazy. V článku pojednávajícím o osobě Jindřicha VIII. a jeho zdravotním stavu od Mila Keynesa je zmíněno, že zprvu žil pouze s matkou a svými sourozenci. S otcem se stýkal pouze sporadicky, jelikož byl velice zaneprázdněným mužem. (Keynes, 2005)

Jindřich, později VIII., se narodil 28. června 1491 jako třetí potomek Jindřicha VII. Tudora a Alžběty z Yorku. Po bratrově smrti v roce 1502 se Jindřich stal následníkem trůnu. To poněkud změnilo situaci u anglického dvora. Možná proto bylo svědectví od španělského velvyslance z roku 1508 tak kritické k zacházení Jindřicha VII. s jeho synem, kterého držel velmi zkrátka. Pravděpodobně se po smrti prvorozeného bál i o druhorozeného potomka, a proto přijal takováto radikálnější opatření, jako byl zákaz

² Z řad dvorních dam vzešlo několik Jindřichových královen, nejznámější dvorní dámou, která se takto proslavila je asi Anna Boleynová, jejíž otec po Annině nástupu na trůn získal prominentnější postavení, než měl doposud.

vycházení bez doprovodu, umístění Jindřichovy ložnice hned vedle královny a omezení kulturního života na anglickém dvoře. (Norwich, 2019)

2.4. Mládí

Jindřichův život začínal velice slibně. Jakožto druhému v následnictví na trůn mu byla dána jistá volnost. Dobové prameny o něm hovoří jako o „*velkorysém a pohledném*“ mladém muži. (Charlton, 2017, s.72) Dostalo se mu nákladného vzdělání, jak se na předního aristokrata na počátku novověku sluší. Zajímaly ho věda a hlavně sport. Lidé jej vnímali jako vládce nové doby, který zajistí mír a stabilitu, jelikož byl půl York a půl Lancaster (rodová větev Plantagenetů). Právě tento dvojí původ se jednak zdál jako dobré východisko pro budoucího krále, ale zároveň ho znejistoval³. V důsledku toho se neobklopoval jen aristokratickými rádci, ale dával nebývale veliké šance i lidem z nižších společenských vrstev, jelikož věřil, že lidé bez aristokratického původu se nikdy nebudou snažit získat trůn, a budou tím pádem dobrými vazaly. Tímto způsobem se u moci velice dlouho držel kardinál Wolsey, který zastával funkci hlavního rádce v politických věcech mladého krále a poté, když ho nechal Jindřich uvrhnout do Toweru, i jeho nástupce Thomas More. V důsledku politických machinací lidí v Jindřichově okolí se mladého krále začala zmocňovat paranoia, která umocňovala představy o jeho exklusivním vztahu se samotným Bohem. Byl přesvědčený o tom, že nikoli papež, ale on sám má s Bohem nějaké zvláštní pouto. Toto poukazuje velikou měrou na jeho egocentrismus a narcismus již v mladých letech. (Flugel, 1934; Shore, 1972; Mears, 2003; Chinn, 2015)

2.5. Zasnoubení s Kateřinou Aragonskou

Kateřina Aragonská, španělská princezna, dcera Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského, byla původně manželkou Jindřichova staršího bratra Arthura, prince z Walesu. Ten však půlroku po uzavření sňatku zemřel na nemoc, kterou dosud nemohou odborníci určit. Jednalo se o horečku s intenzivním pocením a deliriem. Epidemie této nemoci se vyskytovala na britských ostrovech průběžně během 15. a 16. století. Po jeho smrti se král Jindřich VII. rozhodoval, jak naloží se svojí snachou. Jelikož bylo již po

³ Během let před Jindřichovým narozením se o anglický trůn hlásilo více anglických šlechtických rodů, nejvýraznějšími byli Lancesteři a Yorkové. Jindřichova matka Alžběta z Yorku měla na anglický trůn větší nárok, než jeho otec, který pocházel z původně nelegitimní rodové linie Jana z Gentu, i když svůj původ odvozoval od stejného předka krále Eduarda III. Alžběta byla navíc první dcerou bývalého anglického krále z rodu Yorků, Eduarda IV., což by nárok strany Yorků posilovalo a oslabovalo ten ze strany Lancasterů.

darování věna anglické straně a Anglie by značně ekonomicky utrpěla, kdyby měla věno vrátit, rozhodl se pro v té době k zakázanému kroku, zasnoubit svého druhého, teprve jedenáctiletého, syna Jindřicha se svojí snachou Kateřinou, čímž by poměry na obou stranách zůstaly zachovány, jelikož by si Kateřina vzala následníka trůnu, jak bylo v původní úmluvě se španělskou stranou. Zakázané to bylo z důvodu představy incestu, kdy podle kanonického práva se muž nesměl oženit s manželkou svého zesnulého bratra (ani pojmout za ženu sestru své zesulé manželky). „*Kdokoli by si vzal manželku svého bratra, je to nepřístojnost. Zostudil svého bratra-budou bezdětní.*“ (Leviticus 20:21) Tato praxe je, domnívám se, stále dodnes zakořeněna i v anglickém jazyce, kdy se oslovují *sister-in-law* a *brother-in-law*, tedy sestra-podle-práva a bratr-podle-práva, a ve většině kultur je svazek mezi sourozenci tabu (výjimku tvoří například starověký Egypt). Tedy v případě sňatku by bylo porušeno ustanovení vycházející ze samotné Bible, což posléze může zkomplikovat legitimitu potomků, a tím zpochybnit jejich nárok na anglický trůn. Toto porušení ovšem nebylo tak bezprostředně ohrožující, jako hrozící nebezpečí války mezi Španělskem a Anglií, proto se Jindřich VII. obrátil na papeže, jakožto živoucího zástupce Boha na zemi. V té době jím byl Julius II., od kterého žádal osvobození od kanonického práva, které dostal. Mezitím zemřela v roce 1503 na následky porodu jeho manželka, královna Alžběta z Yorku, což krále velice zasáhlo, a navíc mladý Jindřich podepsal v roce 1505 prohlášení, že si nevezme za ženu svoji švagrovou (o autorství tohoto prohlášení se vedou spory, Thurston (1932) se například domnívá, že toto prohlášení bylo nápadem samotného Jindřicha VII., který chtěl odstoupit ve správný čas od dohody o sňatku se Španělskem a použít toto prohlášení svého syna jako důvod zrušení zasnoubení). Proto se jeho otec rozhodl, že se s Kateřinou ožení sám. To by celou situaci vyřešilo. Ovšem, než se stihl s Kateřinou oženit, Jindřich VII. zemřel v roce 1509 na tuberkulózu. O devět týdnů později od smrti Jindřicha VII. se téměř osmnáctiletý Jindřich VIII. podle přání, kterým otec před svou smrtí syna zavázal vyplnit, oženil s Kateřinou Aragonskou a byl korunován anglickým králem o dalších pár dní později. Tento sňatek byl naplánován až po smrti Jindřicha VII. za výrazného přispění biskupa z Winchesteru, Richarda Foxe, a sekretáře Jindřicha VII., Thomase Ruthalla, kteří byli přesvědčeni, že spojení se Španělskem je z ekonomického hlediska pro Anglii nutné. (Brewer & Gairdner, 1884a; Thurston, 1932; Shrewsbury, 1952, s.145; Starkey, 2008; Chinn, 2015; Heyman, Cochez, & Hukić, 2018; Norwich, 2019)

2.6. Setkání s Annou Boleynovou

Manželství s Kateřinou Aragonskou vypadalo ze začátku velice šťastně. Trávili spolu mnoho času a rozuměli si. Dokonce v jednom z jeho dopisů svému tchánovi, Ferdinandovi Aragonskému, ho ujišťuje o síle svých citů ke Kateřině: „...*ujišťuje Ferdinanda, že jeho láska ke Kateřině je taková, že kdyby byl ještě stále svobodný, vyvolil by si ji před všemi ostatními.*“ (Brewer & Gairdner, 1884b, s.45) Ani ona nezůstala vůči Jindřichovi netečná. Podle Brewera (1884b, s.45): „...*její láska a obdiv k Jindřichovi neznaly mezí.*“ První čtyři děti se narodily mrtvé, z toho dva chlapci. Pátým dítětem byla Marie, pozdější královna Marie I. Tudorovna. A znovu následovaly minimálně dva potraty. Tři roky po narození Marie, v roce 1519, se narodil ještě králův nemanželský potomek Henry FitzRoy, i když královo otcovství bylo několika odborníky zpochybňováno. To mohl být pomyslný hřebíček do rakve svazku s Kateřinou. Jindřich byl podle historiků velice vzdělaný a křesťansky založený muž. Svědčí o tom nejen svědectví vyslanců evropských zemí (Chapuys apod.), ale i polemika, kterou na dálku vedl s velice známým německým protestantským reformátorem Martinem Lutherem (viz Swaby, 1925). Dokonce mu byl v důsledku této polemiky (lat. *Assertio Septem Sacramentorum*) udělen v roce 1521 titul „Obránce víry“ (lat. *Fidei defensor*). (Swaby, 1925; Stride & Lopes Floro, 2013)

Jakožto katolík, který je v otázce víry dostatečně vzdělán, začal pochybovat o svém vztahu s Kateřinou Aragonskou. Začal mít tušení, že v důsledku Božího hněvu kvůli porušení zákazu incestu nemůže zajistit království svého nástupce. Přestože již měl princeznu Marii, která tímto zastávala funkci *předpokládaného dědice* (angl. *heir presumptive*), bylo ustanoveno předávat vládu mužskému dědici, svému synovi, tomu se říká patrilineární primogenitura⁴. Čas, kdy začal mít Jindřich pochybnosti o svém

⁴ Patrilineární (též možno najít mužská) primogenitura označuje dědické právo nejstaršího mužského potomka z otcovské linie. Ženský potomek je v tomto případě poslední možností nástupce na trůn, a v případě, že nemá žádné legitimní mužské sourozence, dostává titul *předpokládaného dědice*, který je mu odejmut s narozením potomka mužského, který získává automaticky titul *následníka trůnu*, a je nejstarším z panovníkových synů. Tato situace, odejmutí titulu *předpokládaného dědice*, se stala dvakrát během vlády Jindřicha VIII. Nejdříve s Marií, kdy po sňatku Jindřicha VIII. s Annou Boleynovou jí byla díky *Prvnímu zákonu o následnictví* (1534) odňata možnost nástupu na anglický trůn. Podruhé se tak stalo s Alžbětou, kdy byla *Druhým zákonem o následnictví* připravena stejně jako Marie o právo usednout na trůn v případě, že by její otec zemřel bez mužského dědice. V roce 1537, kdy se narodil Eduard, bratr dvou princezen, bylo jasné, že Jindřichovo zoufalství je u konce. V roce 1543 vydal poslední *Třetí zákon o následnictví*, kde specifikoval nárok Eduarda na trůn a možnost nástupnictví i u jeho dvou dcer, jimž tím znovu dal možnost zdědit anglický trůn po případně smrti Eduarda. (Levine, 1967; Calhoun, 2002; Murphy, 2001; Ives, 2008b)

manželství, bychom mohli zařadit do doby okolo roku 1525, kdy se ještě příhodně „seznámil“ s mladou čtyřiatřicetiletou Annou Boleynovou. V té době se blížil k tomu, co my dnes nazýváme „střední věk“. Již nebyl mladý, ale nebyl ani starý (v roce 1525 oslavil čtyřiatřicáté narozeniny a podle měřítek raně novověké společnosti se nacházel ve středu svého života). Ovšem již nutně potřeboval dědice, kterého mu Kateřina vzhledem ke svému rostoucímu věku, již nemohla zajistit (královna v roce 1525 oslavila čtyřicáté narozeniny, což snižovalo její šance na početí a porod zdravého dítěte). Dodnes se vedou spory o tom, kdo vyřkl slovo „*anulace*“ jako první, jestli samotný Jindřich nebo jeho rádce Wolsey, každopádně se roku 1527 začalo jednat o právoplatnosti králova svazku s Kateřinou Aragonskou. Hlavními pilíři královy obhajoby anulování tohoto sňatku bylo předchozí manželství Kateřiny s Jindřichovým bratrem Arthurem, kdy se odvolával na platnost kanonického práva, tedy popřel výjimku již dal papež Julius II., a také poukazoval na svůj předchozí nesouhlas se sňatkem z doby, kdy mu bylo čtrnáct let (1505). I když se Kateřina zrušení sňatku bránila, nebylo to nic platné. Wolseyho pomocník Thomas Cranmer byl pověřen, aby pomohl s královou obhajobou a shromáždil názory významných evropských teologů té doby, které mluvily v jednoznačný prospěch krále, že ženitba s vdovou po svém bratrovi je záležitostí práva přírody, a tímž papežův souhlas není nutný. Tímto se vlastně okrajově dotkl ožehavého tématu té doby: *katolicismus nebo protestantismus*. V tomto případě svojí záležitost povýšil nad úroveň papeže, což je v jasném rozporu s katolickým pojetím víry, v které je moc bezmezně odevzdána do rukou papežových. (Thurston, 1932; Tydrychová, 2017)

2.7. Založení samostatné anglikánské církve

Kardinál Wolsey, který zastával u dvora důležitou roli Jindřichova rádce a poradce ve věcech církevních a politických, se netajil svým katolickým smýšlením. Jindřich se o vládnutí moc nestaral, raději, podle slov historika a spisovatele Roberta Hutchinsona „...*chodil na lov, účastnil se soubojů. Řízení země ho skutečně nikdy nezajímalo.*“ (Chinn, 2015) Historik Chris Skidmore dodává: „*Psaní se mu zdálo únavné a nepříjemné. Všechno raději delegoval.*“ (Chinn, 2015) Rozhodující moc ve státě držel kardinál. Proto ho Jindřich roku 1527, kdy se odhodlal k výše zmíněnému razantnímu kroku, pověřil vedením své rozvodové kampaně. V roce 1529 byl soudní proces v londýnském Blackfriars, kde se projednávaly okolnosti rozvodu, ukončen bez zdárného výsledku. Již v té době Jindřich s kardinálem ztrácel trpělivost, jelikož ho nebavilo čekat,

proto byl Wolsey již onoho roku odvolán, posléze obviněn ze zrady a nedlouho nato zemřel, odborníci se shodují, že to bylo přirozenou smrtí (Irish, 2018). Na místo králova rádce usedá na krátký čas Thomas More, který zpočátku celou věc proti Kateřině podporuje, ovšem jakmile je podryvána autorita Říma, More se svého postu vzdává. Další na řadě je původně Wolseyho důvěrník, Thomas Cromwell, který je velikým podporovatelem Anny Boleynové a sám oddaným protestantem. (Ives, 1992; Starkey, 2008; Hart, 2015; Tydrychová, 2017)

V době, kdy byla založena samostatná anglikánská církev, je rozvodový proces mezi Jindřichem a Kateřinou téměř na konci. Tím, že panovník započal pochybovat o právoplatnosti svého manželství a o rozhodnutí papežského stolce, začalo i v jeho očích převažovat protestanství nad katolictvím. Vliv protestantismu byl velice silný, hlavně ze strany jeho nové královny, kterou si vzal v roce 1533, Anny Boleynové. Vznik této nové církve byl pro Jindřichovy ambice velice výhodnou šancí na prosazení se, jelikož se chtěl podobat svým předchůdcům na anglickém trůnu a zanechat po sobě nějaký odkaz, který se jeho smrtí neztratí. Jedním z jeho výrazných počinů, které by se daly označit za sílu ega, podle chápání kohutovského narcismu, bylo vyobrazení krále Jindřicha VIII. v anglickém překladu Bible (viz Obrázek 2). Vyobrazení panovníka, který sedí na trůnu v horní části v popředí, a nad ním se téměř neznatelně vznáší symbol Boha, dávalo okolním zemím a Římu jasnou zprávu, že papežova moc nad anglickou půdou je značně oslabena. V roce 1534 byl vydán *Zákon o svrchovanosti (Act of Supremacy, 1534)*, kde se oficiálně král povyšoval nad roli papeže, a ti, kteří tento krok neuznávali, byli tvrdě potrestáni, nejčastěji popravením. Asi nejznatelnějším krokem, kterým dal Jindřich najevo převahu protestanství v Anglii, je rozpouštění katolických klášterů a zabavování jejich majetku, které probíhalo v roce 1536-1540. Je ovšem nutné podotknout, že v zabavování katolického majetku nebyl v Evropě sám, příkladem se Jindřichovi mohl stát švédský král Gustav I. nebo dánský král Frederik I. Následoval velice důležitý krok pro budoucí směr anglických dějin, *První zákon o následnictví (Act of Succession, 1534)*, který upřednostňoval na anglický trůn děti z druhého Jindřichova manželství s Annou. Marii, dceři z prvního manželství s Kateřinou, byla tímto možnost nástupu na trůn značně ztížena. (Rex, 2014; Chinn, 2015; Tydrychová, 2017)

2.8. Turbulentní rok 1536

Od doby, kdy se oženil s Annou Boleynovou, uběhly tři roky, během kterých králova netrpělivost rostla. Stále se nedařilo zplodit dědice. Anna sice byla opakovaně těhotná, ovšem všechny, až na jednoho potomka, potratila. Jediné přeživší dítě byla znovu dívka, Alžběta, pozdější anglická královna Alžběta I. Rok 1536, který mnoho autorů uvádí jako zlomový (Flugel, 1934; Barrett, 1973; Keynes, 2005; Chalmers & Chaloner, 2009; Lipscomb, 2009; Charlton, 2017). Hned zkraje roku, v lednu, se donesla do Londýna zpráva o smrti Jindřichovy první manželky Kateřiny, což mohlo mít dopad na události, které následovaly dále. V první řadě se Jindřichovi během turnaje na koních stalo, že byl sražen z koně a oním koněm zalehnut, což zapříčinilo dvouhodinové bezvědomí a několik zlomenin hlavně dolních končetin. Podle zhodnocení dobových lékařů byla Jindřichova zranění natolik vážná, že pochybovali, i v souvislosti se zraněními z předchozích let, o možnosti jeho účasti na dalších kláních. Navíc trpěl značnou nadváhou a bércovými vředy (první záznam roku 1528) (Chalmers & Chaloner, 2009). Následkem šoku z králova zranění potratila Anna Boleynová ve třetím měsíci plod, který byl pravděpodobně chlapcem. Tento potrat způsobil Jindřichovi emocionální újmu, kterou vyřešil obviněním Anny z cizoložství, velezrady a čarodějnictví⁵ v květnu téhož roku. Tím a vydáním *Druhého zákona o následnictví* (1536) se z jejich jediné dcery Alžběty také stává nemanželské dítě. Druhá anglická královna po boku Jindřicha VIII. byla popravena 19. května 1536. O den později se zasnoubil s kandidátkou na královnu číslo tři, Janou Seymourovou, se kterou se 30. května oženil. Další ranou byla pro Jindřicha smrt jeho jediného nemanželského sedmnáctiletého syna Henryho Fitzroye. Na podzim se také v návaznosti na rušení katolických klášterů a protestantské znění nové Bible udávaly v severní části země nepokoje, které vyústily v povstání nazvané *Pout' milosrdentství* (*Pilgrimage of Grace*, také *Pout' milosti*). Příčiny této revolty byly nejen z oblasti víry, ale i v důsledku katastrofální ekonomické situace severních regionů království, která se s rušením klášterů dále zhoršovala. Na počátku prosince se uskutečnilo jednání mezi Jindřichem a vůdci povstání, kde bylo dohodnuto příměří a král slíbil přijmout požadavky povstalců. To ovšem nesplnil. O pár týdnů později (na počátku 1537) začal s masovou

⁵ Jindřich prohlásil o Anně, že „...byl sveden její čarovnou mocí, a proto ho (pozn. sňatek) považuje za neplatný.“ (Starkey, 2008)

popravou významných rebelů, čímž stvrdil svoji pověst krutého, nelítostného a tyranského vládce. (Starkey, 2008; Cross, 2009; Norwich, 2019)

2.9. Pozdní léta Jindřichova života, zhoršování zdravotního stavu a smrt

Manželství s Janou Seymourovou bylo relativně šťastné a krátké (trvalo přes rok). Narodil se z něj jediný legitimní dědic anglického trůnu, pozdější král Eduard VI. Jeho matka nedlouho po jeho narození zemřela, pravděpodobně na častou poporodní komplikaci známou jako horečka omladnic (též puerpální horečka, poporodní horečka). Král se tedy dočkal dědice. V práci od L. B. Smitha, *Henry VIII and the Protestant Triumph* z roku 1966 se dočítáme, že král si na vzdělání mladého prince dal velmi záležet, najal erastiány⁶, kteří byli věrní koruně, aby jeho syna vyučovali. Eduard nebyl nikdy sám. Vždy měl někoho okolo sebe, aby se králi doneslo hlášení o každém princově pohybu. Jindřich si syna hlídal s důsledností hraničící s posedlostí. (Smith L. B., 1966)

V roce 1540 se odhodlal z politických důvodů znovu oženit. Hrozící válka mezi Anglií a koalicí Španělska a Francie s podporou Svaté říše Římské donutila vybrat Jindřicha VIII. nevěstu z kruhů německé šlechty. Volba padla na dceru klévského vévody, Annu Klevskou, ke které vyslali dvorního malíře Hanse Hobleina, který namaloval Annin portrét. Jindřich ke sňatku svolil, ovšem Anna se po příjezdu do Londýna Jindřichovi moc nelíbila. Svoji část viny na tom nesla i epizoda z Rochesteru, kdy se Jindřich, zvědavý na svoji novou královnu, poprvé s Annou setkal a ona ho mezi ostatními nepoznala, což se neslučovalo s královými představami o ideální manželce (tuto epizodu popisuje Starkey, 2008, s.627). Po příjezdu do Londýna se jí vyhýbal, a to byl konec i čtvrtého manželství, které bylo ještě téhož roku anulováno. Vina za nevydařený sňatek padla na dohazovače Cromwella, který vedl namlouvací proces. Ten byl zatčen a obviněn z velezrady.

Další v pořadí anglických královen po Jindřichově boku se stala naivní mladičká Kateřina Howardová, překvapivě sestřenicí Anny Boleynové. Králi pravděpodobně imponovalo její mládí a koketnost, s jakou vystupovala u dvora. Ani ona se na pozici královny dlouho neohřála. Vzali se v roce 1540, Kateřina se ovšem stále stýkala se svými milenci, z čehož měl užitek například Thomas Cranmer⁷, který donesl novinky králi. I

⁶ Erastiáni=stoupenci učení Thomase Erasta, kteří věří v nadřazenost státních záležitostí nad těmi církevního charakteru; odnož protestantismu

⁷ Thomas Cranmer byl původně podřízen kardinálu Wolseymu, kterému pomáhal s královou rozvodovou kampaní. Po jeho smrti se stal arcibiskupem z Canterbury a byl jedním z představitelů nové anglikánské

přes neochotu krále, popravít mladou manželku, nemohl nadále připouštět zostuzování vlastní osoby před očima veřejnosti. Nakonec stanula mladá královna na počátku roku 1542 na popravišti v Toweru, kde byla sřata. Popraveni byli i její milenci. Podle slov historičky Susan Ronald „*Byla totiž opravdu hloupá, na rozdíl od Anny se zřejmě skutečně provinila cizolořstvím.*“ (Chinn, 2015)

Poslední manželkou velkého krále se na sklonku jeho života stala Kateřina Parrová, se kterou se oženil v roce 1543. Poslední léta Jindřichova života byla poznamenána neustálými obavami. Válka s Francií byla v plném proudu, země byla zadlužená, ekonomika se dotýkala dna a král tesknil nad mladými léty, jelikoř jeho zhorřující se zdravotní stav, který mu neumořňoval opustit lůžko, mu dodával dostatek času na přemýšlení. Kateřina si byla vědoma svých povinností manželky a přestěhovala svůj pokoj vedle králova, aby se o něj mohla ve dne v noci starat. A do toho všeho byla královna obviněna z kacířství, které jí nakonec Jindřich odpustil. Proslýchá se, že si ani nepamatoval, že ji nechal uvěznit, a druhý den se po ženě ptal. Poslední rok králova života se nese ve znamení bolestí, kterými trpěl v důsledku onemocnění, která jsou dodnes nejasná. Jedním z nich jsou bérkové vředy, kterými skutečně trpěl, jak dokázaly mnohé záznamy (Chalmers & Chaloner, 2009). Domnělým onemocněním je dna, poděděná po Jindřichově otci, Jindřichu VII (Shrewsbury, 1952, s.145). Také se spekuluje o otravě olovem (Charlton, 2017). Téměř jisté je, že příčinami králových častých migrén jsou hojně opakované otřesy, které utrpěl během svého aktivního života v koňském sedle (Ikram, Sajjad, & Salardini, 2015). Velmi spekulovanými jsou novodobé neurovědecké studie, zaměřující se na postraumaticky získanou nedostačivost růstového hormonu (Ashrafian, 2012) a postraumaticky získaný hypogonadotropní hypogonadismus (Ikram, Sajjad, & Salardini, 2015). Přítomné psychické příznaky, ze kterých můžeme také přispět k sestavení Jindřichovy osobní anamnézy, jsou podle dobových záznamů časté bolesti hlavy, nespavost, impulzivnost v rozhodování, již zmíněné potíže s pamětí, emoční labilita, která vyúsřtuje ve vražedný hněv, a stavy, které připomínají depresivní epizody, kdy se král například izoluje ve svém pokoji nebo působí dlouhodobě nepřítomným dojmem (Ikram, Sajjad, & Salardini, 2015). Během devatenáctého století byl označován jako původce problémů, se kterými se Jindřich VIII. během svého života potýkal, tedy

církuve. Byl tím, kdo dva dny před popravou rozloučil sňatek Jindřicha a Anny Boleynové, i když byl v předchozích letech jejím velkým zastáncem.

vředy na dolních končetinách, úbytek rozumových schopností a bolesti hlavy, syfilis⁸. Ovšem během dvacátého století se o jeho přítomnosti v Jindřichově životě začalo pochybovat, až byl nakonec velice přesvědčivými argumenty vyřazen coby příčina Jindřichova „šílenství“. V první řadě absence nesvědivé vyrážky po celém těle, poté důkaz o chvílích „jasné mysli“ v posledních letech života (u syfilidy k relapsům nedochází, jedná se o jednosměrný úbytek mentálních schopností). (Shrewsbury, 1952; Keynes, 2005; Banks Whitley & Kramer, 2010)

Zemřel na počátku roku 1547 v důsledku postupného zhoršování zdravotního stavu. Je pochován vedle své třetí manželky, Jany Seymourové, která mu jako jediná dala mužského potomka.

3. Psychologické aspekty a konstrukty týkající se života Jindřicha VIII.

V této kapitole se nachází stručné vysvětlení termínů a konstruktů z oboru psychologie a z dalších psychologii příbuzných i nepříbuzných vědeckých disciplín, se kterými se bude operovat v další části této práce.

3.1. Freudova psychoanalýza: základní koncepty

Jak je všeobecně známo, podle Freudova strukturálního modelu osobnosti, naše nitro se sestavuje ze tří vzájemně se prostupujících oblastí. Jednou z nich je *id*, neboli *Ono*, ve smyslu pudu. Na počátku našeho života je *Ono*, dokud jej v rámci Freudova orálního období nepřemůže z *Ono* vznikající *Já*, které se formuje ve spojení s vnějším světem. To s *Oním* uzavírá kompromis, že se *Ono* vzdá dosud obsazených objektů, ale pouze za podmínky jejich *introjekce*, kdy se rysy objektu, který byl obsazen dostávají do *Já* (primární identifikace s otcem, ze které vzniká jáský ideál, za cenu vzdání se objektního obsazení matky, která se přenáší jako objekt do *Já* dítěte). *Ono* se řídí principem slasti a je celkově iracionální a spadá celé do nevědomí. Malou brankou do tohoto světa jsou sny, které nám nechávají určité tyto iracionální aspekty nahlédnout ve změněném stavu

⁸ „*Syfilis-chronické infekční onemocnění přenášeno téměř výhradně pohlavní cestou, výjimečně je možný přenos transplacentárně nebo krevní transfuzí. Vstupní branou infekce je jakákoli oblast kůže a sliznic, nejčastěji však oblast genitální, rektální a ústní sliznice. Inkubační doba silně kolísá mezi 9 až 90 dny, nejčastěji 21 dní. Původcem je spirocheta Treponema pallidum. Onemocnění se projevuje pestrou škálou příznaků a z hlediska infekčnosti jej nyní dělíme na dvě stadia – časné (infekční) a pozdní (neinfekční). Běžně užívané starší dělení rozlišuje u získané syfilis stadia tři: primární, sekundární a terciární syfilis.*“ (Poláčková, 2008)

vědomí. Druhá, která představuje Já, se jmenuje podle Freuda *ego*, které je ve styku s okolním světem, dělá prostředníka nejen mezi id a vnějším světem, ale i mezi id a superegem, vyjednává kompromisy. Řídí se principem reality, je racionální a vykonává sebezáchovnou funkci. Třetí, *superego* neboli *Nadjá*, je typicky lidská oblast, která se vyvíjí jako poslední z těchto tří na základě vztahu k rodičům a jiným autoritám. Funguje jako morální imperativ, který se řídí principem dokonalosti. Vzniká po překonání Oidipova komplexu. Jeho částí je i svědomí, nevědomý pocit viny nebo sebehodnocení. (Freud, 1999; Hunt, 1999; Plháková, 2006; Kučera, 2017)

Oidipův komplex je konstrukt, který pracuje s kastrací úzkostí a incestním vztahem matky a syna. Tento koncept pracuje s touhou zabít svého otce a touhou po své matce. Pro zdravý vývoj dítěte-chlapce musí být jeho strach z kastrace jeho otcem silnější, než jeho touha po své matce, čímž se incestního vztahu v rámci pudu Života, vzdá. V další části bude rozebráno, jak moc si silný Oidipův komplex zahrál s dějinami pre-alžbětinské Anglie. (Freud, 1999; Plháková, 2006; Kučera, 2017)

Odložená poslušnost (angl. *deffered obedience, postponed obedience*) je pojem pocházející z psychoanalýzy. Jedná se o označení situace následující po obranném mechanismu vytěsnění, kdy se jedinec-muž po smrti svého otce-soka podrobí jeho vůli a přijme za své hodnoty, proti kterým se za života onoho rodiče vyhrazoval, čímž začne plnit jeho vůli. Je to podmíněné synovým pocitem viny, kterou cítí po otcově smrti. Jak Freud říká v *Totem a tabu* (2017): „*Otcovská náhrada mohla sloužit pokusu o uchlácholení palčivého pocitu viny a o jakési usmíření s otcem.*“ (s.124). (Flugel, 1934; Freud, 2017)

3.2. Kohutovský narcismus

Udržení koheze *self* považuje Kohut za základ duševního zdraví. Self přidává k Freudovu strukturálnímu modelu, kdy ho staví jako organizátora chování a třídění zkušenosti, tedy rozšiřuje onen model na 4 oblasti: id, ego, superego a self, které je zároveň součástí superega. Na základě zkušenosti s okolním světem se formuje naše self, které může vyústit ve zdravé *autonomní self* (formováno pozitivními zkušenostmi) nebo ke *slabému self* (formováno negativními zkušenostmi). Právě tyto negativní zkušenosti mají často vyústění v poruchách osobnosti narcistického typu. Podle Kohuta jakékoli vztahování k sobě se odvíjí od matčina zacházení s jedincem. Vyvine se z toho tzv. *nukleární self*,

které reflektuje vlastní cenu jedince (díky pozitivním reakcím ze strany matky se dítě utvrzuje o své vysoké hodnotě), a díky *zrcadlení* (zájem ze strany matky o činnost dítěte a vyjadřování obdivu a podpory, hlavně ze strany primárního pečovatele) se u dítěte rozvíjí *grandiózní self*, které bere rodiče jako svoje vlastní *selfobjekty*, díky nimž se cítí silné. V průběhu času si dítě uvědomí samostatnost svého rodiče (podobné separačně-individuační fázi od psychoanalytičky Mahlerové), ovšem stále s sebou nese funkci selfobjektu. Tomuto se říká *idealizované rodičovské imago*. Když je dítě rodičem „zklamáno“ (dítě zjistí, že omnipotence rodiče neexistuje), toto imago zaniká a dochází k jeho *introjekci*, což je internalizační mechanismus, kdy se funkce tohoto idealizovaného rodičovského imaga stanou *ego-ideálem*, které by mělo splynout se superegem a vykonávat svojí výše popsanou funkci organizátora. Tedy zklamání rodičem je nutností pro správný vývin duševního stavu dítěte. Pokud dojde k tomuto zklamání, ale nikoli k internalizačnímu procesu, kdy by došlo ke splnutí se superegem, bude dítě v budoucnu hledat dokonalost u jiných osob, čímž si je bude idealizovat stejně jako svého rodiče, a tím utrpí sebeúcta dítěte a stane se závislým na ostatních. (Shore, 1972; Plháková, 2006; Séléšová, Bob, Kukla, & Ptáček, 2013)

Vedle vývinu ego-ideálu se vyvíjí něco, co Kohut popisuje jako *narcistické self*. Podobně jako ego-ideál, vychází z nukleárního self, ovšem nikdy nebere ohledy na jinou osobu. Jeho předvědomým aspektem jsou *ambice* (vyvinuté z grandiózního self), které často souzní s ego-ideálem, ale obsahy se mohou i různit. Tyto ambice jsou motory pro naplnění uspokojení sobeckých potřeb jedince, nikoli ke kontrole jeho chování. Obsahem ambice jsou *grandiózní představy* (angl. *grandiose phantasy*, Shore, 1972). Svým způsobem se jedná o sobecký konstrukt našeho self, které je manifestováno způsobem zdánlivě bezohledným k ostatním osobám. Formuje se na základě zkušenosti jedince v jeho dětství a zdravého vývinu ego-ideálu. V pozdějším období lidského života tyto dva konstrukty pracují společně na udržení koheze self. Spolupráce těchto dvou konstruktů je nejzdravější stav. Neúspěch, například v činnosti dítěte, přináší zklamání v obou strukturách, které pomáhá při dalším pokusu o tu samou činnost. Čím méně je ego-ideál schopen regulovat cestu k naplnění přání vyvěrajících z narcistického self, tím menší je možnost pozvolné modifikace grandiózních představ zvenčí, a tím méně realisticky se člověk chová. To znamená, čím méně jsou propojeny ego-ideál a narcistické self, tím pravděpodobněji dochází k selhávání kontroly nad vlastním chováním, jehož příčiny,

grandiózní představy, jsou neuvědomované a nekontrolované. Tím, že jsou nekontrolované, není žádný mechanismus, který by je ochránil před zraněním. Kohut mluví o traumatickém zranění narcismu, které vede potlačení těchto grandiózních představ. (Shore, 1972; Sélešová, Bob, Kukla, & Ptáček, 2013)

Vznik psychopatologických poruch připisuje Kohut narušení struktury self z narušených vztahů self, což vede k narušení koheze self a jedinec prožívá pocity nejistoty, zmatku a prázdnoty. Narcismus a jiné poruchy jsou v dítěti vyvolány, pokud je o tyto pozitivní procesy, jako je zrcadlení⁹ (zájem obdiv a podpora činnosti dítěte ze strany matky) a idealizace selfobjektů, připraveno. Jedná se o chronické selhávání těchto selfobjektů, vzniká poté nemocné, nezrcadlené a slabé self. Mezi projevy narcistických poruch osobnosti Kohut řadí nízkou vitalitu, neschopnost radovat se ze života, častou přidruženou sexuální deviaci nebo závislost na návykových látkách, neschopnost udržovat dlouholeté a hluboké mezilidské vztahy a neobvykle časté a dlouhé pocity osamělosti. (Plháková, 2006; Sélešová, Bob, Kukla, & Ptáček, 2013)

3.3. Kell systém

Kell systém je systém krevních skupin, vyskytuje se pouze na erytrocytech (červených krvinkách) v těle jedince a je důležitým faktorem při určování krevní skupiny člověka. Hraje roli v autoimunitních a aloimunitních procesech¹⁰, které vyúsťují v destrukci červených krvinek (anémie nebo také chudokrevnost) jedince, což má za následek mnoho zdravotních komplikací, mezi něž patří hemolytická nemoc novorozence (*hemolytic disease of a newborn*, také *HDN*), žloutenka, selhání srdce nebo autoimunitní hemolytická anémie (*autoimmune hemolytic anemia*, také *AHA*). (Moise, 2009; Banks Whitley & Kramer, 2010; Stride & Lopes Floro, 2013)

Kell systém se velice podobný Rh systému, ovšem jeho polem působnosti jsou glykoproteiny (proteiny s navázanými sacharidy). Stejně jako Rh systém, má Kell systém svoji pozitivní a negativní podobu. Ovšem na rozdíl od většiny Rh pozitivní populace, je

⁹ O něčem podobném mluví i psychoanalytička Kleinová, která místo příměru zrcadlení/nezrcadlení používá pojmy „dobrý prs“ a „špatný prs“. „Dobrym prsem“ je označována starostlivá matka, která je schopna vyjádřit pocit lásky k dítěti a pečovat o ně. „Špatným prsem“ je označován opak „dobrého“, tedy matka, která neprojevuje vůči dítěti dostatek starostlivosti a lásky. U takto deprivovaného dítěte dochází následně k destruktivním pokusům, silné žárlivosti, škodolibosti a závisti ostatním. (Sélešová, Bob, Kukla, & Ptáček, 2013)

¹⁰ Autoimunita=imunitní reakce těla jedince na struktury vlastního těla; aloimunita=imunitní reakce těla jedince na struktury cizího původu

také většina populace Kell negativní a jen malá část se může pochlubit Kell pozitivitou, která je mnohem vzácnější než Rh-negativita. Pokud počne Kell negativní matka dítě s Kell pozitivním otcem, má dítě padesáti procentní šanci stát se pozitivním díky genům od otce. Pokud se jedná o první těhotenství tohoto rozdílného páru, tak toto těhotenství většinou dopadá dobře (pokud nejsou přítomny další negativní vlivy ohrožující těhotenství). Při těhotenství druhém však dochází, podobně jako u Rh inkompatibility, k aloimunitní reakci matčina těla. (Moise, 2009; Banks Whitley & Kramer, 2010; Stride & Lopes Floro, 2013)

Při prvním těhotenství Kell negativní matky Kell pozitivní plod nic neohrožuje, jelikož matka ještě nemá vytvořené protilátky proti Kell pozitivitě. Ovšem během porodu a krátce po něm, kdy je placenta oddělena od stěny matčiny dělohy, dojde k aloimunizační reakci matčina těla, která vyúsťuje ve vytvoření Kell protilátek (antigenů), které při příštím těhotenství s Kell pozitivním partnerem rozpozná Kell pozitivní plod a označí ho jako „cizí“. Proto dojde k odmítnutí plodu matčíným tělem a následnému potratu v pokročilém stádiu těhotenství (po 1.trimestru; vymezení mezi 13. a 22. týdnem; klasifikace porození mrtvého dítěte se klasifikuje u nás po 22.týdnu těhotenství), narození mrtvého dítěte (po 22. týdnu těhotenství) nebo hemolytické nemoci novorozence, které umírá nedlouho po porodu. (Moise, 2009; Banks Whitley & Kramer, 2010; Stride & Lopes Floro, 2013)

3.4. McLeodův syndrom

McLeodův syndrom je genetická porucha typická pro Kell pozitivní jedince, projevující se psychickými příznaky (kvalitativní i kvantitativní zhoršení paměti a exekutivních funkcí, deprese, paranoia, společensky nevhodné chování hraničící se schizotypní poruchou¹¹), změnami v chování (v důsledku možné paranoie), demencí, záchvaty, poruchami hybnosti, periferní neuropatií (porucha periferního nervového systému), svalovou dystrofií (poškození svalových buněk), areflexií (absence reflexivního chování končetin), kardiomyopatií (postižení srdečního svalu vedoucí k narušení funkčnosti srdce) a hemolytickou anémií (rychlejší ubývání červených krvinek, než jejich přibývání)

¹¹ Schizotypní porucha je podle MKN 10 duševní onemocnění, které se vyznačuje nepřiměřenými emočními reakcemi v různých situacích, nespolečenským chováním se sklonem k sociální izolaci, podezřavostí, vztahovačným myšlením, obsedantními ruminacemi a občas s psychotickými epizodami s bludy, nejčastěji s paranoidním obsahem, halucinacemi a jinými představami bez vnějšího podnětu. (Faldyna, 2001)

s akantocytózou (deformace červených krvinek). Typicky postihuje muže ve středním věku, u žen se vyskytuje méně často a příznaky jsou slabší. Ženy jsou spíše přenašečkami tohoto genu, jelikož jej nese chromozom X, který poté zdědí její potomci, kde se u těch mužských projeví nejprve Kell pozitivita (neschopnost partnerky donosit plod během druhého a jakékoli dalšího těhotenství) a poté manifestuje syndrom výše zmíněnými příznaky. (Banks Whitley & Kramer, 2010; Stride & Lopes Floro, 2013; Walker & Peters, 2017)

4. Výklady osobnostní změny Jindřicha VIII.

Během hledání informací, které se týkaly daného tématu, jsem se soustředila především na dvě otázky, na které jsem hledala odpověď. První, co mě opravdu zajímalo, bylo jaké byly *příčiny* změny osobnosti anglického krále Jindřicha VIII., tedy co vedlo k tomu, že se z původně velice renesančního, vzdělaného a pokrokového prince stal krutý, agresivní a pomatený monarcha. Druhou oblastí zájmu byly *důsledky* této změny, či celého souboru změn, které nastaly v pozdějším období jeho vlády, kdy nechal setnout dvě ze svých šesti manželek, očernil a zatkl své rádce, a hlavně se odklonil od katolické církve poté, co jí byl neskonale věrný, že mu byl udělen titul „Obránce víry“.

V první řadě je nutné si říct, že Jindřich VIII. měl z dnešního pohledu neuvěřitelné štěstí na dobu své vlády, jelikož, mimo minoritní konflikty, se jednalo o vcelku poklidnou dobu (výjimku tvořila Pout' milosrdenství, která nadělala Jindřichovi trochu starostí, a občasný nájezd na Francii, který absolvoval z vlastní iniciativy). Jindřichův zvyk, trestat jakýkoli odpor u svých poddaných, by nebyl ani tak ojedinělým, kdyby na popravčí špalek neposlal i dvě ze svých manželek. V tom vidím trochu paralelu s ruským carem, Ivanem IV. Hrozným, který je také znám krutostí ke svým nepřátelům, a navíc měl také větší počet manželek, než je u evropských monarchů zvykem (osm, kdežto ostatní měli „pouze“ okolo dvou až tří za život). Navíc je diskutována jeho role ve smrti minimálně dvou z nich, které byly po zapuzení od carského dvora otráveny, takže paralela je příhodné slovo. Na rozdíl od Jindřicha, se během své vlády spoléhal do velké míry na své vlastní schopnosti a zkušenosti, kterých nabyl během svého života bezpočet. Rusko bylo během téměř celých zaznamenaných dějin okrajovou záležitostí Evropy, a tato izolace přetrvávala minimálně do 18. století, takže odlišnosti od Jindřicha v podobě sociálního a kulturního zázemí tu jsou. Navzdory svému přízvisku je v Rusku

dodnes oslavován jako jeden z největších panovníků v dějinách Ruského carství. Ani rozvody nebyly v dějinách ničím neslýchaným. Již ve starověkém Řecku mohlo být manželství rozloučeno, v odůvodněných případech (když manželka cizoložila nebo, když otrávil společné děti). Ve 12. století se český král rozvedl na základě prokazatelného příbuzenství se svojí první manželkou, Adlétou Míšenskou, a z jejich společných dětí tím udělal nemanželské.

Vedle Ivana IV. Hrozného stojí za to srovnat období Jindřichovy vlády s římským císařem Nerem. Z počátku se zdálo, že se do čela starověké říše nedostane, ovšem díky sňatkové politice jeho matky se tak stalo. Jeho několikrát ovdovělá matka byla jeho „šedá eminence“. Byla tím, kdo rozhodoval o osudu Římské říše, alespoň z počátku jeho vlády, než ji nechal zabít. Jeho důvěru si zasloužil i římský filozof Seneca, který byl Nerovým vychovatelem. Během své vlády byl považován zprvu za moudrého vládce (svůj podíl na tom mělo společenství jeho poradců, kteří *de facto* řídili říši místo něho), později římský lid vnímal jeho smrt jako vysvobození Římského impéria z rukou tyрана. Měl na svědomí mnoho poprav a nařízených sebevražd. Jeho umělecká tvorba byla nevalná, ale stejně byl utvrzován o tom, že je skvělým hudebníkem a malířem. Vnímání vlastní osoby jako něčeho mimořádného, podobně jako u Jindřicha, se stalo hlavním znakem jeho vlády.

Tato dvě srovnání měla ukázat, jak neobyčejná osoba Jindřich VIII. byl. Osoba, která by se Jindřichovi VIII. podobala v rámci jeho vykonaných skutků a učiněných voleb, se hledá velice těžko. Evropští panovníci a současníci Jindřicha (František I. Francouzský, císař Karel V.) se mohou také pyšnit zásluhami za přispění k současné podobě Evropy, ale žádný z nich si nezískal tolik pozornosti od současné společnosti jako právě můj objekt zájmu. Ačkoliv se poprav svých odpůrců, ojediněle i z podporovatelů se stanuvších odpůrců, dopouštěli králové a císaři během 16. století často, počtu osob popravených v Toweru za vlády Jindřicha VIII. se nepřiblížil ani jeden (podle studie Stridea a Lopes Flora (2013) dal Jindřich popravit 3,5% anglické populace). Plus jeho rozhodnutí, do té doby převládajícím, katolickým vyznáním byl jedním z kroků, který by jakýkoli jeho současník udělal jen těžko. Ani výběr manželky v pozdějších letech Jindřichovy vlády nebyl primárně založen na záměrném posilování vlastní moci, což dokazuje, že se od ostatních panovníků odlišoval. Ideální prototyp evropského

panovníka by se hledal velice těžko, ale kdyby nějaký takový přece jen existoval, Jindřich VIII. by ho určitě nesplňoval.

4.1. Psychoanalytické hledisko freudovské podle výkladu Flugela (1934)

Tato celé jedno století stará polemika nad tím, co vedlo Jindřicha VIII. k tomu, aby se choval, jak se choval, tedy jako vypočítavý a agresivní tyran. John C. Flugel byl britským psychologem a psychoanalytikem, který se věnoval klasické psychoanalýze a vycházel z Freudova učení. Jedním z jeho dosud nejvíce citovaných článků je *The Psychology of Clothes* z roku 1930, kde se pozastavoval nad významem odívání pro člověka z psychoanalytického hlediska. Byl členem Světové Ligy pro sexuální reformu a díky zachování si svých ideálů o jednotnosti světa se naučil esperanto. (Carter, 2003)

Ve své eseji *On the Character and Married Life of Henry VIII* (Flugel, 1934) hojně využívá Freudových psychoanalytických mechanismů k vysvětlení chování a jednání Jindřicha VIII. v různých situacích.

4.1.1. Nejasné poměry v dětství

Podle kanonického práva je zakázáno se ženit a vdávat se spřízněnými osobami. Jindřich VIII. nebyl jediným panovníkem, který se tomuto právu vzepřel. Sňatek jeho rodičů byl také proti kanonickému právu, a proto jeho otec požádal, podle Flugela (1920, s.239), o speciální povolení od papeže. Než se ovšem posel z Říma s tímto potvrzením vrátil, stihl se Jindřich s Alžbětou oženit a počít s ní dědice Arthura, staršího bratra Jindřichova. Jindřich VII. nebyl pro Yorky legitimním králem. Zaznamenány jsou opětovné pokusy o převrat ve prospěch ve válce růží poražených Yorků, což působí nejen na Jindřicha VII. jako kontinuální hrozba, ale formuje to i utváření pohledu na prostředí okolo mladého Jindřicha VIII. Podle Freudovy Oidipkové teorie, kterou dále aplikoval na Jindřichovu životní cestu Flugel, mladý Jindřich záviděl otcí jeho moc a privilegovanost ještě více, jelikož byl králem, což je post nejmocnějšího muže v zemi, s vlivem a uctíváním ostatními. Jakákoli hrozba ze strany otcových nepřátel v synovi vyvolává touhu nahradit svého otce. Dalším hnacím motorem pro posílení touhy nahradit otce je sporná legitimita tohoto otce na trůn (svůj původ Jindřich VII. odvozuje ze svazku Jana z Gentu a jeho, zprvu milenky, později manželky, Kateřiny, jejichž společné děti byly dodatečně legitimizovány; Jindřichova matka Markéta Beaufortová byla pravnučkou Jana z Gentu, a tím i prapравnučkou Eduarda III., anglického krále, který započal konflikt s Francií

zvaný „stoletá válka“). To bylo ještě podpořeno silnějším dědickým právem ze strany jeho matky, Alžběty z Yorku, která byla dcerou dalšího anglického krále Eduarda IV., původem z rodu Plantagenetů, který byl podporován Yorky, čímž tento původ zaručuje větší nárok na anglický trůn než nárok Jindřichova otce.

Podle Flugela nebylo manželství Jindřicha VII. a Alžběty z nešťastnějších, jelikož Jindřich byl podle něj strohým, zdrženlivým a vážným, až odříkavým člověkem a nevyjadřoval své choti dostatek vřelých citů a náklonnosti. Toto ještě umocnilo synovo bažení se otce zbavit a zmocnit se matky, která vyjadřovala vůči dítěti laskavost a vřelost, místo něj.

V procesu, který Flugel popisuje jako „*proces vysídlení/odsunutí/přesunutí*“ (z angl. „*process of displacement*“) (Flugel, 1934, s. 241), se tato silná nenávisť vůči otci přesunuje na Jindřichova staršího bratra, Arthura. Proč? Pravděpodobně se jedná o to, že následníkem trůnu je právě Arthur a dospívající Jindřich se dozvídá, že nikdy nebude dostatečně „silný a mocný“ k tomu, aby obrazně řečeno „přemohl“ svého otce. Tradice primogenitury uzmula mladému princovi možnost překonat svého otce, což je Jindřichem považováno za překážku jeho cílevědomého směřování k otcovu „zabití“.

4.1.2. Úspěch Oidipův

V roce 1501, kdy Jindřichovi bylo 10 let, došlo ke sňatku patnáctiletého Arthura a španělské princezny Kateřiny Aragonské. Flugel se domnívá, že v důsledku Jindřichovy role v uzavření sňatku mezi Arthurem a Kateřinou (dovedl Kateřinu k oltáři při svatbě, byl místo bratra součástí uvítacího výboru, když Kateřina dorazila k anglickým břehům; podle historika Starkeyho (2008) Jindřich poprvé viděl Kateřinu až v Londýně, kdy už byla právoplatnou manželkou Artura, se kterým se setkala na své cestě v Dogmersfieldu) měl Jindřich pocit, že se vzdává vlastní věci, kterou Arthur zatím nezískal, ale měl již vše ostatní (titul korunního prince, budoucnost plnou obdivu a moci), ženy. Mohli bychom to připodobnit k situaci soupeřících sourozenců o hračku, kterou jeden „*viděl první*“. To vyvolalo u Jindřicha ještě větší žárlivost na svého staršího bratra. Tato žárlivost dostala nový sexuální podtext, který původně neměla. „... *příběhy končící vzbuzením zakázané lásky mezi hlavním hrdinou a dámou, která je ovšem již zaslíbena jinému. ... nemohl (Jindřich, pozn.) plně uniknout pokušením, kterým podleli jeho legendární předchůdci,*

... a tak získal sexuální motiv Oidipova komplexu přídavný motiv přenosu na bratra se švagrovou, z původního směřovaného na otce a matku.“ (Flugel, 1934, s.242)

Po půlroce manželství Arthur umírá a Jindřich se stává korunním princem a nástupcem svého otce. Pár měsíců nato i matka Alžběta podléhá následkům těžkého porodu sedmého potomka. Jindřich VII., ve snaze udržet kladný vztah se Španělskem, nabízí Kateřině místo po svém boku. Tato nabídka je mladým Jindřichem vnímána jako ztotožnění Kateřiny se symbolem matky, tedy dochází k přenosu citů, které choval k matce, na Kateřinu plnou měrou. Tím se stává plnohodnotným rivalem svého otce a zase znovu posiluje touhu po jeho nahrazení sebou samým. Tento svazek mezi čerstvým vdovcem a mladičkou vdovou je Španělskem vnímán jako více incestní než ten mezi švagrem a švagrovou, takže je smeten ze stolu. Po smrti Isabely Kastilské je situace na evropském politickém poli nejasná a role Španělska nejistá, proto se začne znovu diskutovat o jiné nevěstě pro anglického dědice. Než k rozvázání zasnubných slibů dojde, Jindřich VII. zemře. Na smrtelné posteli stihne podle Flugela zavázat prince k několika slibům: sňatek s Kateřinou, obrana církve, boj s bezvěrci (ve smyslu nekřesťané a heretici, tedy i protestanti), dbát rad rádců a odstraňovat možné nástupce na trůn (příkladem je Edmund de la Pole, hrabě ze Suffolku, z dalších rodin třeba Nevillovi nebo Courtneyovi, jejichž představitelé nechal Jindřich popravovat i v pozdějším období svého života). Na jedné straně vědomá poslušnost vycházející z příkázání o křesťanské synovské poslušnosti, na straně druhé nevědomé pocity žárlivosti a nepřátelství vůči vlastnímu otci a bratrovi. Na základě Flugelových úvah se lze právoplatně domnívat, že se zde uplatnil jev tzv. odložené poslušnosti (angl. *deffered/postponed obedience*; viz 2.3.1 Freudova psychoanalýza: základní koncepty), který se snoubil s Oidipským komplexem, jenž byl tímto úspěšně dokonán, jelikož lze říci, že se Jindřich VIII. skutečně oženil se svou „matkou“, kterou zosobňovala jeho švagrová Kateřina.

4.1.3. „Překvapivá“ volba další královny

Jindřich VIII. byl velice populárním králem, alespoň z počátku svého vládnutí. Miloval jakoukoli společenskou událost, rád se bavil, na rozdíl od svého otce, kterého popisovali jako odtažitého asketu. Je pravda, že měl veliké štěstí na dobu vládnutí: státní pokladna byla plná, vyhrané války proti Francii a Skotsku, které ve výsledku nic podstatného a historicky důležitého neznamenal, neustále byl oslavován jako moudrý a skvělý panovník. Pravděpodobně to všechno vedlo k nepřiměřenému nárůstu vlastní sebeúcty

(Flugel, 1934, s.247). Zřídka se oddával negativním pocitům, zřídka se rozzlobil nebo byl k někomu neuctivý, dnes bychom řekli, že byl až bodrý k lidem okolo sebe. Choval se jako otec, shovívavý vůči drobným prohřeškům svých dětí, poddaných. Zaznívají slova jako „*tvrdohlavý a soběstačný*“, ovšem vzhlížel přitom ke „*konstitučním a tradičním autoritám*“, jakými byl především papež (Flugel, 1934, s.247). Prokazovala se tím snaha jeho osobnosti, která se snažila získat dostatečné uznání pro svoji osobu, což je hlavním motivem jeho chování, kdy se snažil získat uznání od papeže (příkladem titul *Fidei defensor*). Od počátku jeho vlády, podle Flugela, v Jindřichovi existují dva motivy, *egoistický* a *uctívající* (z angl. *egoistic* a *venerative*; Flugel, 1934, s.248). Egoistický motiv vychází ze známého Oidipova komplexu (viz 2.3.1. Freudova psychoanalýza: základní koncepty) a uctívající zase z fenoménu odložené poslušnosti (viz 2.3.1. Freudova psychoanalýza: základní koncepty). Tyto dva motivy hrály hlavní roli v Jindřichově uvažování a posléze chování.

Historikové se nemohou plně shodnout, kdy Jindřich ztratil o Kateřinu zájem. Podle jednoho zdroje to bylo od roku 1524, odkdy se podle svých vlastních slov „*zdržel královnina lože*“ (Brewer & Gairdner, 1884a, s.162). Podle jiných ani opětovné setkání s Annou Boleynovou v roce 1525, která byla podle populárních názorů současné červené knihovny prý tak krásná, že král ztratil zábrany a zamiloval se do ní na první pohled (Chinn, 2015), což je sice romantický, avšak historicky velice nepřesný pohled, nebylo činidlem Jindřichových pochyb o své královně. Je pravda, že během této doby udržoval vztah se starší sestrou Anny, Mary Boleynovou, ovšem tento vztah byl čistě milenecký, jelikož Mary byla tou dobou již vdaná. Každopádně postupně se během manželství s Kateřinou stal velice nespokojeným a pověřčivým: „*...neúspěchy plodnosti v manželství vybudily obavy z pověr, které se spojily s Jindřichovým Oidipským komplexem.*“ (Flugel, 1934, s.250) (časové vymezení cca 18 let, od r.1509 do r.1527, na jehož konci prostřednictvím Wolseyho, svého nejbližšího rádce, požádal hlavu katolické církve, papeže, o anulaci sňatku s Kateřinou). Kateřina byla tou dobou již korpulentnější vlivem opakovaných neúspěšných těhotenství a její povaha nebyla pro Jindřicha již tak přitažlivá jako dříve. Jindřichův egoistický motiv, který začal během těchto dvaceti let převažovat, vyžadoval podřízenost a tvarovatelnost, to Kateřina nespĺňovala. Byla neústupná, zatvrzelá, přízemní a malicherná, a hádky s Jindřichem byly s největší pravděpodobností časté. Flugel se dokonce domnívá, že trpěla určitou fixací na vlastního otce, jelikož se

nikdy neztotožnila s rolí anglické královny, spíše se považovala za španělského vyslance (Flugel, 1934, s.249). Neschopnost počít a donosit dědice byl pro Jindřicha nejspíše tím hlavním důvodem, jelikož mít děti se rovná v určitém slova smyslu pokračování vlastního života a moci, jedná se o určitou formu nesmrtelnosti, které by chtělo já jakéhokoliv krále v historii tolik dosáhnout, a které se u Jindřicha zrovna nedostávalo¹². Tento motiv je u Jindřicha zakotven i v reálné situaci. Pokud by neměl legitimního nástupce, byl by trůn v ohrožení novou válkou mezi šlechtickými rody, a to Jindřich z důvodu vlastní bezpečnosti nemohl dopustit. Neschopnost donosit dítě u Kateřiny byla králem pojímána jako trest od Boha, který krále trestá za jeho incestní vztah se švagrovou. Toto přesvědčení, kterým si je jist Brewer (1884b, s.162), v Jindřichovi zrálo několik let, než si jej konečně přiznal. Z tohoto důvodu byla králem rozluka manželství brána jako nutnost pro zachování nejen dynastie Tudorovců, ale i zachování Jindřichova egoistického já.

Není známo, kdy se Jindřich začal zajímat o Annu Boleynovou (odhaduje se rok 1525-1526). Ovšem je zaznamenáno, že o ni měl zájem již v době před podáním žádosti o rozluku manželství s Kateřinou, jelikož v té době byla Anna mimo Londýn a král jí posílal dopisy, kde se k ní vyjadřoval jako ke „*své paní a přítelkyni*“, poté jako k „*miláčkovi a drahouškovi*“. Sebe označuje za „*věrného sluhu a přítele*“. (Tudor, Phillips, & Swan, 2009) Přitom existovala šokující pomluva, že dříve měl poměr nejen s Aninou sestrou Mary, ale i s matkou sester Boleynových, Elizabeth. Flugel se domnívá, že shoda jmen s Jindřichovou vlastní sestrou¹³ a matkou zapříčinilo, že si jeho nevědomí ženy z rodiny Boleynových představovalo jako jejich zástupkyně. To můžeme brát jako určitý důkaz Jindřichových incestních tužeb, pokud by opravdu vyšlo najevo, že nějaký milenecký vztah mezi Elizabeth Boleynovou a Jindřichem skutečně existoval. I kdyby vztah s Elizabeth pravda nebyla, tak díky znalosti ostatních informací můžeme říci, že Jindřichův vztah k Anně Boleynové se nápadně podobal jeho vztahu s Kateřinou. Anna, stejně jako Kateřina, byla vůči panovníkovi, v určitém úhlu pohledu na příbuzenský svazek, jako

¹² Jindřich byl o své plodnosti přesvědčen, jelikož z tajného vztahu, datovaného ještě před Mary Boleynovou, s Jindřichovou milenkou Elizabeth Blountovou, měl syna, Henryho FitzRoya, který byl jediným nemanželským synem, ke kterému se Jindřich otevřeně hlásil. Byl to tehdy nezvratitelný důkaz, že vina není na Jindřichově straně.

¹³ Jindřichova sestra Mary byla původně provdána za francouzského krále Ludvíka XII., ovšem postarší monarcha záhy po svatbě zemřel. Bez povolení svého bratra Jindřicha VIII. se podruhé vdala za anglického šlechtice Charlese Brandona, vévodu ze Suffolku. Ten byl Jindřichovým vojevůdcem, když vedl války proti Francii.

švagrová (bratr Arthur a milenka Mary jako prostředníci k tomuto postu). Jako pohrdání církví proto působil panovníkův záměr udělat z Anny novou královnu. Jelikož tím, že by ta samá autorita, papež, který rozloučil naplněné manželství na základě prokázaného incestního vztahu, posvětil nový svazek na podobném principu incestu. Tím by si hlava církve podkopala autoritu u ostatních monarchů, a navíc v té době byl úřadující papež Klement VII. držen pod mocí španělského a římského krále Karla V., který anulování Jindřichova sňatku nedovolil nejen ze sentimentálních důvodů (Kateřina Aragonská byla jeho tetou), ale i z výhod politických, které závisely na legalitě jejich manželství. Z toho plynula neochota rozloučit už jinak velice poničené soužití královských manželů. Tato překážka, která byla Jindřichovi kladena, jen umocňovala jeho touhu vymanit se z manželského chomoutu, a čím déle trvala, tím více se jeho egoistické motivy dostávaly na povrch a přemáhaly tendence motivů uctívajících, které dosud tvořily podstatnou část Jindřichovy osobnosti. Již se nesnažil získat papežovo uznání a povolení na anulaci a nový sňatek. Místo toho se snažil přemoci papeže, a tím i krále Karla V., a povýšit sám sebe na jeho místo tím, že se stane jedinou svrchovanou hlavou církve na anglickém území¹⁴. Tím nabyl nový typ moci, kterou před ním žádný panovník ještě neokusil. „...*přesun* (z otce na papeže, pozn.) *touhy přemoci svého vládnoucího otce a uzmout jeho moc—touha zakládající se na primitivním Oidipově komplexu.*“ (Flugel, 1934, s. 256) Jindřich podle Flugela prožíval triumf sebeprosazení navzdory kladeným překážkám, jednalo se o rozhodující vítězství egoistických motivů nad těmi uctívajícími.

V důsledku této změny již nebral rady rádců, kterých si dříve považoval, tak moc k srdci. Je zaznamenána jeho změna v chování, kterou zmiňují historikové jako velice radikální během tak krátké doby. Z Jindřicha, který nadevše miloval společenské radovánky a zábavu jakéhokoli druhu, se stal netolerantní despota se sklony k výbuchům hněvu a odhodlaností vládnout jako autoritářský panovník. Tento odklon od králových poradců vedl k pádu Wolseyho, kterého dříve Jindřich respektoval jako nejbližšího důvěrníka, na kterém často ponechával politické záležitosti svého dvora. Wolsey představoval nejbliže v králově okolí otcovskou figuru.

¹⁴ Jako Freudův Oidipický komplex, kde se podřízené dítě snaží porazit protivníka a zaujmout místo vedle své matky, tedy odstraňuje hlavní překážku jejich společnému soužití, otce.

Tím, že se nechal prohlásit hlavou církve v Anglii, převzal Jindřich roli papeže jako otce a přejal část moci, kterou papež disponoval, tedy moc prostředníka mezi lidem a Bohem. Flugel se domnívá, že díky tomu si Jindřich vypěstoval něco, čemu říká *božský komplex*, tj. ztotožnění sama sebe s Bohem. Aby omezil možnosti odporu proti své bezmezné moci, rozpustil katolické kláštery. Nakonec se tedy s Kateřinou rozvedl sám (tím, že dosadil jako arcibiskupa z Canterbury Thomase Cranmera, který rozluky umožnil) a na počátku roku 1533 si legálně vzal Annu, která byla již tou dobou v pozeňnaném stavu a on potřeboval legalizovat svazek, aby byla zajištěna legitimita případného syna. O pár měsíců později se narodila budoucí královna, Alžbeta I.

Flugel se zde zmiňuje o tom, že krále začala nová královna záhy unavovat. Jakmile zmizely překážky, které je od sebe oddělovaly, Jindřichova vášeň pomalu upadala, počáteční okouzlení Annou chladlo a Jindřich si začal všimnout i královniých nedostatků. Jinými slovy Anna ztratila svoji příchut' zakázaného ovoce a proměnila se v dobyté území. U popisu Oidipova komplexu ve stati *Příspěvky k psychologii milostného života II.* je Freud přesvědčen, že k nabuzení lásky je nutná překážka, kterou je třeba zdolat (nejčastěji otec mezi matkou a dítětem). Oidipus je přítomen i při volbě partnera (známé „*vzala jsem si svého otce*“, „*cítím se, jako bych se oženil s matkou*“). Jindřich byl tedy v obrazném slova smyslu obětí svého Oidipa. To by vysvětlovalo jeho proměnlivost během let a touhy po zdolávání překážek k dosažení cíle (majitelce sukně). Nespokojenost Jindřicha s Annou mohutně vzrostla po narození dcery. Jedním z důvodů, proč zůstával s Annou bylo to, aby po jejím zapuzení nebyl pod nátlakem okolí nucen vracet se ke Kateřině¹⁵. To se vyřeší v roce 1536, kdy Kateřina umírá a Anna má za sebou již několik potratů. U Jindřicha se znovu objevuje starý strach z Božího trestu za incestní vztah s příbuznou Annou (pojetí příbuzenství Jindřicha s Annou vysvětleno dále). Impulzivní Jindřich se rozhoduje k radikálnímu kroku a obviní Annu z plánování vraždy

¹⁵ Jinak ovšem hovoří Ives (1992), kde říká, že Jindřichovi se Anna znelíbila mezi 18.dubnem a 24.dubnem roku 1536, jelikož o ní mluví do té doby jako o „nejdražší a nejmilovanější manželce“, teprve po 25.dubnu zjišťuje „pravdu“. (Ives, 1992, s.661) To by ovšem znamenalo, že o vykonstruování procesu nevěděl, což se těžce vyvrací, ale i potvrzuje, jelikož neexistuje žádná korespondence, která by na tuto událost přímo odkazovala, proto mohu opakovat údajnou Sokratovu větu, „*vím, že nic nevím*“. Vše, co dokážu zjistit o situaci v roce 1536, je z dopisů zahraničních vyslanců působících na královském dvoře a dvorních historiků, kteří nejsou nezaujatými pozorovateli. Díky tomu mám například informace, že před počátkem dubna umístil do pokojů spojených se svými bratra své šuškané milenky, Jany Seymourové, Edwarda Seymoura, podle dopisu Champuyse císaři Karlovi V. to bylo z důvodu, aby „... s ní mohl mluvit ve společnosti někoho z jejího příbuzenstva“. (Gairdner, 1887, odd.601, s.244)

své osoby a cizoložství s několika muži, včetně Annina vlastního bratra, lorda Rochforda (což je paradoxní; vysvětleno dále). Sňatek s králem je prohlášen v roce 1536 za neplatný a Anna je den poté setnuta v Toweru. Den po popravě druhé královny se Jindřich zasnoubil s královnou třetí, jednou ze svých pravděpodobných dosavadních milenek, Janou Seymourovou.

4.1.4. Flugelovo vysvětlení obvinění Anny z cizoložství

Kdybych se podvolila Flugelovu dosavadnímu pohledu na Jindřichův soukromý život, můžu uvažovat o obvinění z Annina údajném incestu s vlastním bratrem jako o určité formě přenosu původního Oidipského komplexu počínajícího u Jindřicha, nejprve s jeho rodiči a posléze s jeho bratrem a švagrovou. Díky vztahu s Mary Boleynovou byla Anna vnímána Jindřichem jako jeho „sestra“ a Rochford tím pádem jako „bratr“, tedy jak říká Flugel: „... byl (Jindřich, pozn.) (ve skutečnosti nebo představách) vtažen do souboje se svým bratrem o osobu své sestry. ... nepřestával toužit (Jindřich, pozn.) po opakování situace, ve které se jeho sexuální impulzy naplno probudily.“ (Flugel, 1934, s.263)

Jindřich sice prožíval vnitřně nesmírné uspokojení z tohoto soupeření, ale zároveň se jeho vědomí nedokázalo smířit s tím, z jakého důvodu toto uspokojení asi cítil. Podle mého názoru, který zakládám na dosavadních poznatcích o Flugelově teorii s periodickými proměnami egoistických a uctívajících motivů během Jindřichova života, byly znovu probuzeny a dostávaly se ke slovu tendence uctívající, které měly k incestnímu vztahu razantně negativní postoj, jelikož vycházely z úpěnlivého dodržování pravidel daných jinými (Jindřichovým otcem). Díky tomu došlo k projekci těchto incestních tužeb na Annu a jejího bratra¹⁶. Tím se samozřejmě dočkal určitého uspokojení svých sobeckých tužeb, být soupeřem svého „bratra“, a zároveň dával najevo znechucení nad tímto vztahem. Pravděpodobně se ve svém nevědomí cítil provinile za to, že byl rád, když jeho bratr Arthur zemřel. Tedy, jakmile si uvědomil tyto své incestní touhy, jeho pocit viny ho přinutil k ego-obrannému mechanismu projekce, a následným sebeobhájením mu bylo potrestání Anny a jejího bratra.

¹⁶ Nutno ještě podotknout, že tato obvinění z cizoložství, incestu a velezrady byla vykonstruovaná, jestli ne samotným Jindřichem, tak někým, kdo se mu zodpovídá, nejpravděpodobněji jeho ministrem a důvěrníkem, Thomasem Cromwellem, který se s největší pravděpodobností na následném procesu velice významně podílel. (Ives, 1992)

Jeho incestní touhy byly podle Flugela umocněny ještě jednou skutečností, dalším vztahovým trojúhelníkem. Vedle Anny udržoval během těchto tří let, které s Annou strávil, další milenecké vztahy s milenkami. Jednou z nich byla prý sestřenice Anny Boleynové, Margaret Sheltonová, která byla zasnoubená s Henrym Noreysem (též lze najít Norrisem), který byl jedním z těch, kteří byli obviněni z údajného cizoložství s Annou. Díky tomuto poutu Jindřich vnímal Noreyse jako dalšího zástupce svého bratra. Jako důkaz pro toto tvrzení může podle Flugela sloužit fakt, že Noreys byl jediný obviněný vyslýchaný samotným králem. Toto vysvětlení vnímám jako zjednodušující. Podle studií historiků, kteří se zabývali královým životem, je pravděpodobnější, že Jindřichovou milenkou nebyla Margaret, ale její starší sestra Mary, jak v knize s biografiemi králových milenek napsala Kelly Hart (2015). Navíc Noreys byl pobočníkem krále, byl tzv. *black rod*, což je pozice ceremoniáře, a možná i jeho přítelem, jak naznačuje životopisec Starkey (2008) a dříve také Brewer (1884). V textech je i naznačeno, že měl velice blízko k Anně (Ives, 1992). Proto, pokud se budeme držet této teorie o vítězství Oidipova komplexu, bych považovala Noreyse za „pouhého“ soka v lásce k Anně, kterou k ní možná choval, a o které se Jindřich asi doslechl.

4.1.5. Neustálý koloběh a periodické změny králových „tendencí“

Jana Seymourová byla třetí královnou v pořadí po boku anglického krále Jindřicha VIII. Překvapivě svůj původ odvozovala od stejného krále jako Jindřichovi rodiče, od Eduarda III., který byl Jindřichovým pra-pra-pra-pradědem a Janiným pra-pra-pra-pra-pradědem. Tento znak, který Jindřicha spojoval s jeho rodiči, a stavěl ho tak do stejné pozice jako jeho otce, zvýšil atraktivitu tohoto spojení pro samotného Jindřicha v důsledku znovuzjetí Oidipem. Jedná se sice o velice vzdálené příbuzenství, dnes by se nepovažovalo ani za příbuzenství. Byli tedy k sobě ve vztahu velice vzdáleného bratrance a sestřenice. Mimo toto příbuzenství neměla Jana Seymourová moc co nabídnout. Podle historika Starkeyho byla „... vším, čím Anna nebyla. Byla klidná, tichá, mluvila jemným tlumeným hlasem a hluboce submisivní, alespoň vůči Jindřichovi.“ (Starkey, 2008) Což bylo možná právě to, co postrádal nejprve u Kateřiny a posléze hledal a nenašel u Anny: povolnost, poslušnost a tvarovatelnost.

Ještě před tím, než byla dosavadní královna popravena, byl bratr Jany Seymourové, Edward, přestěhován do pokoje, který byl tajnou chodbou spojen s královým. Chapuys k tomu podává svědectví z doby, kdy se Jindřich Janě dvořil a posílal jí dary, které ona

zdvořile odmítala. Byl tak okouzlen její neviností, že „... se s ní (Janou, pozn.) neodvažoval (Jindřich, pozn.) mluvit mimo přítomnost některého z jejích příbuzných; z toho důvodu král dal rozkaz k vystěhování Cromwella z jeho pokojů... a umístil tam nejstaršího bratra zmíněné dámy (Jany, pozn.) i s jeho manželkou...“ (Gairdner, 1887, 1. dubna 1536; dopis vyslance Chapuyse císaři Karlu V.). Flugel v tomto gestu vidí něco více, než jen okouzlení nevinným duchem Jany. Jelikož Jana byla s Jindřichem v příbuzenském vztahu, tak musel být její bratr také. Po sexuálních zkušenostech Jindřicha v mládí můžeme tušit, že jeho objekt touhy musí být s Jindřichem v nějakém zakázaném poměru, tedy v incestním vztahu například jako jeho sestra/švagrová (angl. *sister-in law*). Z tohoto můžu vyvozovat dvě tendence, které se v Jindřichovi vykrytalizovaly: první je touha po tom, mít v někom *sexuálního rivala* (a chovat k němu nenávisť) a druhá je přitažlivost *incestního vztahu* s příbuznou osobou. Určitá třetí tendence, která vychází z těchto dvou, je důraz na *čudnost* Jindřichových žen (Anna se mu oddala až v roce 1532, tedy po několika letech dvoření, Jana také vyčkávala, dokud nebude místo královny jisté, dokonce odmítala jeho dary; viz Starkey, 2008). Tyto první dvě tendence spojuje Flugel se známým Oidipským komplexem. Poukazuje na počáteční absenci vztahu sexuálního rázu mezi rodiči v dětské mysli. Matku zde přirovnává k Panně Marii: „... fantazie, že mezi rodiči neexistuje ani neexistoval žádný sexuální vztah...“ (Flugel, 1934, s.268). Díky tomuto je v budoucnosti muž přitahován k ženě bez sexuálního zážitku a cení si u žen panenství. Poté, co se dítě dozví o existenci sexuálního vztahu mezi rodiči, dochází k tomu, že tato existence sexuálního zážitku matky se stane v očích dítěte její součástí, a tím je sexuální zkušenost vyžadována i v pozdějším životě u budoucích sexuálních partnerek dítěte/muže. Tato protikladnost slouží jako vysvětlení Jindřichova komplexního chování od fascinace Janou po fascinaci jejím téměř protikladem, Kateřinou Howardovou.

Je nutno ještě zmínit, že Jana jako jediná z jeho dosavadních partnerek dala Jindřichovi syna, tedy jako jediná zajistila naplnění Jindřichovy touhy po nesmrtelnosti, jak bylo zmíněno dříve. Možná z tohoto důvodu je možné se domnívat, že choval k Janě nějaké něžné city, jak se domnívá řada historiků, a možná ji i skutečně miloval.

Během dvou let po Janině smrti se rozhodoval, s kým dalším uzavře sňatek, jelikož tíživá politická situace, která se objevila na kontinentu, se vyvíjela pro Jindřicha nepříznivě. Jednou adeptkou byla Mary, vévodkyně z Loungevillu (též Mary de Guise), jež byla

vdovou zasnoubenou se skotským králem Jakubem V., synem Jindřichovy sestry Margaret (také Markéty Tudorovny). Znovu se nám zde uplatňuje podobný kontext jako už tolikrát před tím. Sok z příbuzné linie, který je nějakým způsobem zapleten s ženou, v tomto případě ženou s jistou sexuální zkušeností (vdova). I když Jindřichovi byly nabízeny ženy srovnatelné s Mary, odmítl je. Flugel se domnívá, že právě z důvodu nedořešeného Oidipa. Ovšem politické důvody tomu chtěly a Jindřich se v zastoupení oženil s nepříliš krásnou Annou Klevskou, Cromwellem protěžovanou dcerou klevského vévody, původně zasnoubenou s Františkem, vévodou z Lorraine (Lotrinska). Toto předchozí nenaplněné zasnoubení mohlo sloužit jako důvod, proč se Jindřich, i když byl velice vybíravý co se svých milenek i manželek týče, nechal Cromwellem vmanévrovat do tohoto svazku. Podvědomě cítil sexuálního protivníka, proto se mu spojení s Annou tolik nepřičilo. Byl spíše pasivním hráčem v Cromwellově hře, a ani Flugel nedokáže vysvětlit proč. Možná stále tesknil po Janě, která jako jediná z jeho manželek opustila jeho, a nikoli naopak, nebo, a to je pravděpodobnější, měl strach, že z nového spojení francouzského krále Františka I. a císaře Karla V. vznikne silný protivník (v roce 1538 uzavřena smlouva o vzájemných přátelských vztazích). Jindřich v tom případě nutně potřeboval spojence. Po vlašném přivítání Anny u dvora se jí král podle dostupných pramenů stranil a nikdy nekonzumoval jejich sňatek. Proto nic nebránilo tomu, aby se po pomnutí této napjaté situace na pevnině sňatek anuloval (v roce 1540 se francouzský král spojil s Ottomanskou říší a mezi Francií a Španělskem došlo k další válce). Cromwell byl zatčen a popraven.

Kateřina Howardová byla, jak je popsáno dříve v této práci, atraktivní koketa, která všeho všudy s Jindřichem prožila rok a půl relativně šťastného manželství. Byla povolná, obklopovala se svými milenci z řad dvořanů, a všichni to o ní věděli (moc se milostnými dobrodružstvími netajila před svými dvorními dámami), kromě krále. Tedy spíše o nevěře své ženy věděl, pouze si tuto neblahou věc nechtěl přiznat. Flugel se domnívá, že trpěl až patologickou slepotou, co se prohřešků své páté ženy týče. Cranmer, který se po smrti Cromwella dostal na výsluní Jindřichovy přízně, shromáždil proti mladé královně mnoho důkazů, které ji usvědčovaly z cizoložství. Navzdory obecné představě krále, jako paranoidního a nelítostného vladaře, bylo velice překvapivé, že se Jindřich na veřejnosti rozplakal překvapením nad tímto odhalením. Podle Flugela se jednalo o manifestaci vnitřního konfliktu v Jindřichově nevědomé mysli. Jednak toužil po ženě s dalšími

milenci, ale zároveň byl přitahován její čistotou (ještě nebyla ani jednou vdaná) a svým výsadním právem na ni. Možná proto docházelo během manželství k tak silnému popření reality, jelikož kdyby si Jindřich přiznal tyto vytěšněné poznatky o vlastní ženě, došlo by u něj k tzv. emocionální krizi (Flugel, 1934, s.275). Pocity, které vyplávaly na povrch, když se tak stalo, byl smutek (nad tím, že jeho šťastný život s Kateřinou je u konce), zostuzení (z potěšení plynoucího z uspokojení zakázaných tužeb; znovu si uvědomil své egoistické tendence vůči bratrovi) a vztek (na Kateřinu a její milence, že ho podvedli, a na sebe za to, že to dopustil, aby ho někdo podvedl). Manželství skončilo na popravištním špalku na počátku roku 1542.

Kvůli těmto eskapádám si Jindřich připadal pravděpodobně zostuzený a díky tomuto pocitu se začal nekompromisním způsobem ucházet o svoji poslední manželku, Kateřinu Parrovou. Ta byla již podruhé vdovou a nepřekvapivě zasnoubená s Thomasem Seymourem, mladším bratrem Jany Seymourové. Razantním způsobem zrušil toto zasnoubení a vynutil si sňatek s Kateřinou pro sebe. Tato situace je velice podobná situaci, která nastala při jeho prvním uzavření manželství (ještě kromě jména Jindřichovy první a poslední manželky). Je zde někdo, koho může Jindřich považovat, díky předchozím blízkým vazbám, za „bratra“, jelikož je to po právu jeho švagr (angl. *brother-in-law*). Zasnoubením se stala z Kateřiny jeho „sestra“ a tím, že zrušil toto zasnoubení a vynutil si Kateřinu pro sebe, si zase a znovu vzal svoji „sestru“, což znovu uspokojuje jeho egoistickou touhu po incestním vztahu s vlastní příbuznou. Jejich manželství trvalo necelé čtyři roky, z nichž většinu času strávil Jindřich upoutaný na lůžko, až na počátku roku 1547 zemřel.

4.1.6. Závěrem k Flugelovu raně psychoanalytickému hledisku

Vše, co bylo ve spojitosti s Jindřichem v této kapitole popsáno, vycházelo z primárního konfliktu Oidipova komplexu. Text obsahuje popis toho, jak se může nevědomý pocit žárlivosti, chovaný ke svému staršímu bratrovi, stát rozhodujícím prvkem, který determinuje celý život jedince, jehož nevědomí je tímto primárním konfliktem řízeno.

Flugelův text je velice hustě psaný s mnoha odkazy na historické události, které jsou někdy již přehodnoceny nebo jsou ve skutečnosti více nejasné, než jak nám je Flugel představuje, například záležitost s Jindřichovou milenkou Margaret/Mary. Navzdory tomu se jedná o velice vynalézavý text, ve kterém jsou historické události z Jindřichova

života podány neotřelou formou a určitě si zaslouží pozornost i v době, která se do velké míry opírá spíše o vědecké, objektivně ověřitelné důkazy. Pokud mohu něco dodat, velice se mi líbila část, kde pojednával o procesu a pojmání vztahu s Kateřinou. Myslím, že v jedné věci se jistě neplete: vztah založený na Oidipovi nemusí být pouze s matkou, že může docházet k popisované transferenci role matky na jinou osobu.

V celém textu se Flugel soustředí na Jindřichův život z pohledu jeho sexuality. Jeho hlavním motivem je uspokojování Jindřichových tendencí, které vycházejí z pudových základů jeho psychiky. Jeho touha po incestu se zdá zintenzivněná, možná proto, že se mu, jako jednomu z mála, podařilo vzít si v zastoupení „svoji matku“ (podle Flugela se tak stalo několikrát) a, obrazně řečeno, „zabít svého otce“ (rozkol s papežem, odvrát od katolictví). Tím nedošlo k onomu kompromisu mezi Ono a Já, které se tímto stalo velice slabým a nechalo Ono volnou ruku. Tedy nutné vzdání se obsazených objektů se nestalo, a tím nedošlo k introjekci do Já.

Podle Flugela byl první svazek pro Jindřicha nejuspokojivější, jelikož se jednalo o ženu, k níž cítil opravdu až synovskou náklonnost, která vycházela ze spojení s jeho původními rodiči (zasnoubení s otcem Jindřichem VII.). Navíc byla starší a ve věcech státnických zkušenější, chovala se k Jindřichovi jako k mladšímu sourozenci, takže mezi nimi bylo něco podobného, jako mateřský vztah. Vzrušení, které Jindřich cítil při začátku nového incestního vztahu s dalšími manželkami se, co se týká uspokojení jeho incestních tužeb, nikdy nevyrovnalo tomu prvnímu. Tím by bylo možné posléze vysvětlit, proč každý z jeho vztahů následujících po prvním, téměř dvacetiletém manželství s Kateřinou Aragonskou, skončil velice brzy, tedy již žádný z nich neuspokojil Jindřicha VIII. do požadované míry. Dynastické důvody, mít dědice, se ve Flugelově pojetí objevují jako další důležitý důvod k výměně královské manželky, ale autor se spíše soustředí na hlubší vysvětlení událostí Jindřichova života vycházející z primárního konfliktu mezi Jindřichem a jeho otcem.

4.2. Neopsychoanalytické hledisko vycházející ze selfpsychologie, egopsychologie a školy objektních vztahů podle výkladu Shorea (1972)

Dr. Miles Frederick Shore (*1929- †2019) byl americkým psychiatrem. Vystudoval medicínu na Harvardu, poté se dal na dráhu psychiatrie, pracoval v Mental Health Center

v Massachusetts a psychoanalytický výcvik získal na Institutu v Bostonu. Byl také ředitelem oddělení psychiatrie na lékařské fakultě Tufts University. Nadále skrze svoji kariéru spolupracoval s Harvardovou univerzitou, kde se stal profesorem psychiatrie. (Boston Globe, 2019; Health Resources in Action, 2021)

V konstrukci své teorie o Jindřichově psychickém životě Shore umně aplikuje Kohutovskou tezi o patologickém narcismu a přidává ještě nějaké další přínosné myšlenky, nad kterými by bylo možné se pozastavit.

4.2.1. Vykreslení osobnostního růstu Jindřicha VIII. podle Shorea (1972)

Již z počátku své studie si Shore klade velké množství otázek. Nejdůležitější otázkou, která mě také zajímala již od zrodu tohoto tématu práce, proč se udála ona deklarovaná změna v Jindřichově chování, která byla velice radikální a změnila tím tok dějin raně novověké Anglie? Co bylo tím mezníkem, který Jindřich překročil a stal se podle slov moderní pop-kultury „tyranem“? A následně mě zajímá, jak ona tyranie posléze vypadala, jak se projevovala v Jindřichově chování a jaké vnitřní pochody k tomuto chování vedly.

Shore, podobně jako Flugel, veskrze odmítá racionální vysvětlení Jindřichovy volby opustit Kateřinu (tj. osobní a politická nespokojenost se čtyřicetiletou manželkou, která mu neprodila syna a nezajistila tak královo následnictví), ovšem z trochu odlišných důvodů. Prvním důvodem bylo, že královský dvůr poskytoval králi bezpočet příležitostí k uspokojení sexuální touhy (příkladem budiž vztahy s milenkami Elizabeth Blountovou, Mary Boleynovou a dalšími). Druhým bylo to, že i kdyby Kateřina neprodila syna, měli společnou dceru Marii, které mohl být trůn přenechán, jelikož byla předpokládaným dědicem (vysvětleno výše), nebo mohl trůn připadnout jejímu případnému manželovi (buď Jindřichovu synovci Jakubovi V. nebo Henrymu FitzRoyi, kteří by se s Marií mohli oženit, samozřejmě s příslušným papežovým požehnáním).

Podobně jako Flugel se domnívá, že problémy s Jindřichovým prožíváním započaly již na počátku jeho života: „...*královští potomci byli podrobeni kombinaci výstředního pochlebování a surové disciplíny, která jim poskytovala vynikající přípravu pro královskou korunu, chovající grandiózní pocit jedinečnosti, který byl průvodním psychologickým znakem královského statutu.*“ (Shore, 1972) Tato brutalita přinášela nejen zranitelnost a citlivost vůči vlastním prohrám, ale stejně tak ostražitost v osobních vztazích, která byla pravděpodobně zapříčiněná narušenou emoční vazbou s rodiči i

sourozenci. Navíc lidé v Jindřichově okolí mu nebyli moc silnou oporou, jelikož pochlebování dvořanů s cílem naplňování vlastních sebestředných cílů bylo evidentní, jak píše Shore (1972, s.362). Pocit, že Jindřicha pouze využívají ve svůj prospěch, musel zanechat jistou emocionální ránu. Na druhou stranu byla disciplína nutným zlem pro to, aby byly děti schopné obstát v očích veřejnosti, jelikož královská rodina neměla, stejně jako dnes, žádné soukromí. „Překlenu“ mezi jednotlivými členy rodiny byly vyplňovány služebnictvem a dvořany, a život u dvora nebyl stabilním. Období, kdy se konaly oslavy, bály a různé události, se střídaly s obdobími nudy a osamělosti, jelikož kontakt královských potomků s jejich vrstevníky mimo sourozence byl velmi omezený. Toto neutvoření silnější vazby k druhé osobě, včetně rodičů, zapříčinilo zmíněnou ostražitost vůči druhým a posílilo víru v pomíjivost a přechodnost lidské náklonnosti.

Shore popisuje Jindřicha na počátku jeho vlády samými superlativy: vzdělaný (mluvil několika jazyky, včetně francouzštiny a latiny), inteligentní, muzikální (hrál na několik hudebních nástrojů, včetně varhan, a skládal), dobře tělesně stavěný, v dobré fyzické kondici, energický. Zaroveň ale dodává, že existuje svědectví španělského vyslance z roku 1508: ustrašený, skrytý před světem, nemluvný, s pokoji hned vedle svého otce, ze kterých skoro nevycházel. Vznik tohoto záznamu může být v důsledku dvou možných vysvětlení: Flugelovo vysvětlení, že se velmi bál, že onemocní chorobou, na kterou zemřel jeho bratr Arthur, tedy stranil se společnosti z vlastní iniciativy, nebo se jednalo o hyperprotektivní chování jeho otce Jindřicha VII., který nechtěl přijít o dalšího následníka trůnu. Jindřich VII. byl asketa, který šetřil, kde se dalo, kromě výdajů na vzdělání svých dětí. Jindřich VIII. měl příkladné vzdělání na úrovni, ovšem bez potřebných znalostí k tomu, řídit chod celé země. Toto bylo výsadou Arthura, který byl v pozici korunního prince na roli krále připravován od svého narození. Když tedy v roce 1509 Jindřich zdědil trůn, nevěděl, co si s ním počít. Nejvíce se o řízení státu naučil od kardinála Wolseyho, kterého označuje Shore jako „*energického, brilantního a často megalomanského*“ (1972, s.365). Rád se učil i v dospělosti, příkladem diskuse s Thomasem Morem nebo Martinem Lutherem, jeho znalost kanonického práva se dala srovnat se znalostí samotného kardinála. Jeho časté výlety mimo dvůr za zábavou nechávaly Wolseyho na řízení země samotného. Podle Shorea, který si tento termín půjčil od Friedmanna (1884, s.14), vykonával Wolsey pozici tzv. *alter rex* (lat.), neboli „druhého krále“. Obsazení této pozice se postupem času měnilo. Nejdříve jím byla Kateřina, která byla znalejší

státnických záležitostí, díky čemuž byla možná tak tvrdohlavá a cílevědomá (paradoxně tyto vlastnosti vedly k jejich rozkolu s Jindřichem). Druhou byl zmíněný Wolsey, kterému král bezmezně důvěřoval, dokud se o deset let později neodcizili, když na scénu přišla osobnost třetí, Anna Boleynová. Poslední v této řadě zástupců krále byl známý Cromwell, který nahradil Annu a nakonec byl popraven. Po něm už se nikdo nedostal na takto výsadní postavení královny „šedé eminence“.

Toto postavení alter rex osobně považuji za určitou formu rozložení odpovědnosti¹⁷, kterou Jindřich používal, aby nenesl vládu jen „na svých bedrech“. Vysvětlení tohoto postřehu je prosté. Jindřichovo tíhnutí k narcismu zabraňovalo tomu, aby se jakýmkoli způsobem obviňoval, jelikož tím by zničil své vlastní, již tak rozviklané self (viz 2.3.2. Kohutovský narcismus). Možná i vlivem toho, že se o Cromwella vlastní vinou připravil, vedlo k tomu, co Shore popisuje jako velkou depresivní epizodu¹⁸, kdy lituje pádu Cromwella, jelikož si uvědomil, že byl „nejlepším sluhou, jakého měl“ (s. 366) Jinými slovy, sebejistota, kterou navenek ukazoval, byla možná jen díky existenci těchto alter rex, jinak byl král vnitřně velice nejistá osobnost.

Shore, na rozdíl od Flugela, nepovažuje Jindřicha za podřízeného svým pudům, spíše za manipulátora, který ve své marnivosti vymýšlí lsti, jak poštvat vlastní dvořany proti sobě navzájem. Zároveň obdivuje válečné úspěchy králů, kteří vládli před ním, jmenovitě Eduarda I., Eduarda III., Jindřicha V., a snad i svého otce, který se ke koruně dostal skrze válečné vítězství, a kterému se mohl chtít podobat. Proto záviděl francouzskému Františkovi I. a císaři Karlovi V. jejich vítězná válečná tažení a chtěl s nimi také soupeřit (a samozřejmě vyhrát). Ovšem během let, kdy válčil, ničeho zásadního a přelomového nedosáhl (porazil sice Francouze, ale bylo to v podstatě Pyrrhovo vítězství), přesto se dostavil pocit vlastní velkoleposti. A možná zrovna Wolsey na tomto pocitu měl lví podíl. Nikdy se z ničeho přímo neobviňoval, jak píše Smith: „*Zlo a hřích byly pro krále skutečné, ovšem zůstávaly vždy vně jeho a snažil se jim buď vyhnout nebo je vymýtit.*“ (1969b, s.41) To jinými slovy znamená, že zlý a hříšný nebyl on, ale ostatní v jeho okolí

¹⁷ Rozložení odpovědnosti je fenomén známý se sociální psychologie. Obecně se jedná o zproštění sama sebe odpovědnosti a morální povinnosti vůči druhým v případě, že jsou k dispozici další, stejně kompetentní lidé. (Výrost & Slaměník, 2019)

¹⁸ Velká depresivní epizoda je diagnostickou kategorií, přítomnou v Diagnostickém a statistickém manuálu duševních poruch 5. Srovnatelnost s depresivní fází (F32) přítomnou v MKN-10. Nevylučují, že by se mohlo jednat o poruchu nálady s podobnými depresivními příznaky, dystymii (v MKN-10, pod F34.1).

(především Wolsey). Toho dosahoval projekcí „zla“ na ostatní a popřením vlastní „hříšnosti“, aby si udržel pocit spokojenosti se sebou samým a potlačil pocit studu nebo odporu vůči vlastní osobě. Pokud proces projekce nefungoval, například, když okolí odmítalo být jeho obětním beránkem (například, když Noreys nepřiznal vinu za cizoložství s královnou Annou), a on si tento vlastní pocit vzdáleně uvědomil, byl nucen s tím něco udělat. Řešením se zdála být poprava, a tím odstranění překážky k pozitivnímu sebehodnocení. Proto, když se Anna zmínila o osobních nedostacích krále (Ives, 1992), byla společně s Noreysem a dalšími roku 1536 potrestána.

Jeho odvaha a lehkovážnost, s jakou se pouštěl do nových výzev, nekorespondovala s Jindřichovým strachem z nemocí. V tomto bodě se Shore i Flugel shodují: měl strach že onemocní a dopadne stejně, jako jeho bratr Arthur „*Nikdo se tak úzkostlivě nebránil ochorení jako král, a když se objevil mor a smrt, utekl—částečně ze strachu, částečně kvůli časem ověřenému přísloví „sejde z očí, sejde z mysli“.*“ (Smith, 1969b, s.41) Což jen dokazuje, jak byl pod svým sebevědomým vystupováním zranitelný, jak již bylo zmíněno, ale stále nebezpečně toužil po vlastní jedinečnosti, chtěl vyniknout nad ostatními, a za vše zlé, co se mu přihodilo, vinil své okolí, hlavně Wolseyho, ze kterého nakonec udělal svého obětního beránka. Flugel by na takovou interpretaci přistoupil s teorií, že tím vlastně vinil a potrestal svého vlastního otce, a tím nad ním vyniknul, pokud bych se držela jeho teorie o transferenci rolí. Motivy Jindřichova jednání můžu shrnout následovně: přeceňování vlastní osoby (důkazem buď wrestlingový zápas s Františkem I., který se měl odehrát roku 1520), strach ze zostuzení (jeho narcismus byl spojen s „mužskými“ aktivitami—vítězství ve sportu a mít dědice jako mužské aktivity), být pánem situace za všech okolností a vyhnout se jakékoliv odpovědnosti za své chování, fascinace sebou samým a z toho vycházející narcismus a fantazie o vlastní velkoleposti dobře živené jeho okolím.

4.2.2. Aplikace modelu Kohutovského narcismu na Jindřichův život

Emocionální zranění dítěte, dokud je v průběhu utváření self, má pozitivní („zklamání“ rodičem je nutné ke zdravému vývinu jedince), ale i negativní dopad na jeho pozdější život. Toto trauma, vycházející ze zranění self, prožíval i Jindřich VIII.

4.2.2.1. Postižení narcistického self

Potlačení jeho grandiózních představ v narcistickém self, které se děje v důsledku neschopnosti ego-ideálu přiměřeně kontrolovat silné narcistické self, které je následkem toho zraněno (tato vzájemná spolupráce by měla probíhat pro udržení koheze self, jak bylo vysvětleno dříve, jinak je výsledkem citlivost na jakékoliv selhání), vedlo k tomu, že grandiózní představy nepodléhaly zásahům zvenčí a zůstaly neměnné, což vedlo k extravagantnímu chování následovaného zklamáním a studem. Kohut nebere v potaz možnost, že jsou tyto neměnné grandiózní fantazie navíc posilovány a povzbuzovány i v realitě, jako se tomu dělo u královských dětí, kde byla soupeřivost až nezdravě povzbuzována. *„Co znamenalo pro Jindřicha být druhý v pořadí nemůžeme vědět. Můžeme hádat, že ho to mohlo chránit, alespoň do jeho jedenácti let, od ještě většího posilování jeho pocitu grandiozity, ale zároveň to mohlo posílit jeho pocity studu a jeho přirozenou rivalitu a soutěživost se svým starším bratrem...“* (Shore, 1972, s.374) A tento nepřirozeně zesílený pocit grandiozity se neustále v jeho jednání projevoval během prvních dvou dekad jeho vlády. Chtěl být nejen mužem, ale i hrdinou. Naproti tomu ho trápily veřejná selhání a neúspěchy v osobním životě. Myslím, že možná proto měl tak rád lov, jelikož věděl, že „vyhraje“.

4.2.2.2. Poškození ego-ideálu

Jeho ego-ideál nikdy nesplynul se superegem, aby dovršil zdravý vývoj self, tím se ego-ideál dostal pod vedení Jindřichových narcistických ambicí. Jak bylo zmíněno v kapitole rozebírající teorii Kohutovského narcismu (2.3.2.), snažil se najít ideál v jiných lidech a idealizoval si je k tomu, aby mu pomohli uskutečnit jeho grandiózní představy. Těmito lidmi byli právě v největším měřítku jeho alter rex, jak je popsáno v kapitole výše (3.2.1. Vykreslení osobnostního růstu Jindřicha VIII. podle Shorea (1972)). Kateřina vládla politickými dovednostmi a styky s Habsburky, čímž by udělala z Jindřicha světovou osobnost, a navíc jako prostředník naplní Jindřichovu potřebu dědice. Wolsey plnil královy povinnosti a staral se o praktickou, pro Jindřicha nudnou, stránku vládnutí, což umožňovalo Jindřichovi realizovat své zájmy jinde. Anna sloužila jako náhražka Kateřiny k jednomu účelu, mít dědice. Jeho jistota, že jeho přání Anna vyplní, pramenila z údajné poznámky v Jindřichově modlitební knížce (Chinn, 2015). Cromwell se k moci dostal jako náhrada Wolseyho. U každého z nich, jakmile se neosvědčil v roli, kterou jim Jindřich dal, došlo ke „zklamání“ (viz 2.3.2 Kohutovský narcismus), idealizace se

nenaplnila a zanikla ve spojení s tím konkrétním člověkem a onen člověk byl odstraněn. „...*můžeme tomu rozumět jako přeměně jeho (Jindřichova, pozn.) studu a ponížení ve hněv na osobu, která nese odpovědnost za toto selhání.*“ (Shore, 1972, s.376)

4.2.3. Nástup krize v Jindřichově životě jako výsledek frustrace z neuspokojování jeho narcistických potřeb

Shore se domnívá, že k obratu v Jindřichově životě docházelo průběžně od roku 1524, kdy zažil první ránu svému narcistickému pojmání vlastní osoby. Touto událostí bylo sražení z koně během turnaje. Jako první rána Jindřichova narcismu je tento incident označen, jelikož jeho fyzická zdatnost a pocit nezranitelnosti pro něj byly velice důležité (posilovaly totiž jeho grandiózní představy). Další nehoda se stala následující rok, kdy se při sokolnicení málem utopil. Tyto nebezpečné situace, při kterých mohlo dojít ke smrti, vedly u Jindřicha k uvědomění si úbytku fyzických sil a vlastní smrtelnosti. V roce 1525 se Jindřichovi naskytla šance na snadné získání francouzského trůnu¹⁹. Napsal Karlovi V. smělý dopis, kde se dožadoval francouzských území. Tento dopis odhaluje jeho nereálné vnímání vlastní důležitosti a významnosti jeho osoby. Byl si velice jistý tím, že mu francouzská koruna připadne a on zvládne spravovat obě území (Anglii i Francii). Sešikoval vojáky, přeplul kanál La Manche a čekal na kladnou Karlovu odpověď, kterou nedostal: „*Tak dostaly Jindřichovy představy o vlastní světové důležitosti dvojitou ránu.*“ (Shore, 1972, s.379) Podle Shorea je klidně možné, kvůli spřízněnosti Karla a Kateřiny, že ji Jindřich vinil za toto selhání jeho diplomatických schopností. Pasoval svého nemanželského syna Henryho FitzRoya na rytíře a věnoval mu titul, kterým se před usednutím na trůn sám pyšnil (vévoda z Richmondu a Somersetu), jako trest pro Kateřinu. „*Byl rozhněvaný na Habsburky a úpěnlivě doufal, že jeho jméno zůstane nedotčeno díky mužskému dědici, i kdyby to měl být nemanželský syn.*“ (Shore, 1972, s.380) Ani anglický lid nebyl spokojen s kurzem Jindřichovy vlády a začaly se objevovat na východě Anglie nepokoje, z nichž vinil Wolseyho a jeho způsob správy země.

Jeho šestiměsíční odloučení od dvora, které strávil lovem a nezajímaly ho žádné státní záležitosti, pojmám jako reakci na „zklamání se“ rodičovskými imagy, Wolseym a Kateřinou, jelikož všechny tyto události během necelých dvou předchozích let znamenaly pro Jindřicha celkově obrovský vnitřní otřes a ohrožovaly jeho narcistické představy o

¹⁹ V bitvě u Pavie byl francouzský král František I. zajat protivníkem císařem Karlem V.

sobě samém. Proto také poté, co se ke dvoru vrátil, započalo jeho dopisování si s Annou, které do té doby nevěnoval zvláštní pozornost, i když ji už určitě znal. Zprvu jí byl opravdu okouzlen a ony dopisy jsou toho důkazem (viz výše zmiňovaná důvěrná oslovení; 3.1.3. „Překvapivá“ volba další královny). Škádčila ho a on to miloval, připadala mu tím zajímavá. Nevybíravým způsobem se vměšovala do státních záležitostí a v osobním životě byla panovačná. Kateřině navrhl odstěhování se na venkov, což odmítla a Jindřich se, možná překvapený tím, že mu někdo ještě odporuje, stáhl a v situaci s oběma ženami udržoval status quo, Kateřina byla stále oficiálně jeho ženou, ale veškerou jeho pozornost si nárokovala Anna. Psychický otřes z minulých let se vstřebal a přeměnil v silné tíhnutí k Anně: „*Tato tíhnutí, ve spojení s mírou grandiozity, a jeho odmítnutí vzdát se započala revoluci.*“ (Shore, 1972, s.387) Roku 1527 požádal papeže o rozluku manželství a nabídl tři cesty, kterými by to šlo udělat (víra ve vlastní znalosti kanonického práva a až troufalá žádost o zrušení povolení, také vydaného předchůdcem Klementa VII.). První je známé prohlášení neplatnosti svazku vycházejícího z kanonického práva: „*Kdokoli by si vzal manželku svého bratra, je to nepřístojnost. Zostudil svého bratra-budou bezdětní.*“ (Leviticus 20:21) Druhou možností bylo, že autorita papežského stolce by dočasně přešla na Wolseyho, který by se o anulaci postaral. Nebo třetí, nejvíce troufalé z mého pohledu, povolit anglickému panovníkovi legální bigamii: být ženatý s Kateřinou a oženit se ještě s Annou. Shore považuje to, že požádal papeže o něco, co mohlo být zařízeno na anglické půdě, za důkaz, že Jindřich vnímal papeže ještě jako silnou autoritu. Povolení k Jindřichově nelibosti nepřišlo, ale byl pozván do Říma, kam nejel a chovaná úcta k papeži se zmenšovala. Začal rozlišovat mezi tím, co obnáší papežství a samotným papežem. Tedy jinými slovy, papežova moc pochází z přesvědčení lidí o ní, takže dokud bude Jindřich věřit v moc papeže, bude papež touto mocí vládnout, což ho dovedlo k uvědomění: není podřízený úřadu papeže, hlavní je autorita krále, který tuto moc uznává. Nikomu se nemusí zpovídat, jelikož úřad vládce nepodléhal žádné pozemské autoritě, čímž papež bezesporu byl: byl jenom *člověkem* (Shore toto uvědomění vnímá jako poslední snahu Jindřicha o smír mezi jeho narcistickým self a jeho ego-ideálem). Aby legitimizoval svůj argument, nechal prohledávat knihovny. Navíc započal hon na katolické duchovenstvo ve formě obvinění z podléhání zahraniční autoritě bez povolení krále. Tento vzdor připomíná Kohutovu introjekci rodičovského imaga, ovšem v tomto případě nebyla idealizovaná

figura introjiována, ale *institucionalizována* na pozici krále. Roku 1531 je Kateřina i společná dcera Mary vystěhována na venkov z Jindřichova rozkazu. Shore explicitně říká, že kdyby Kateřina chtěla, mohla by začít proti králi protestovat a eventuálně i vyhrát, jelikož mínění anglické veřejnosti měla na své straně. Ovšem této výhody nevyužila. Nedlouho poté zemřel hlavní oponent rozvodu, arcibiskup z Canterbury, a Jindřichovým plánům už nestálo nic v cestě, jelikož jeho nástupce mohl jmenovat právě on (jmenoval Cranmera) a v květnu 1533 došlo k anulaci manželství s Kateřinou a posvěcení manželství s Annou.

V roce 1534 byl Jindřich prohlášen hlavou církve, což znamenalo završení vzniku anglikánské církve a počátek nezávislosti na Římu. Podle mého názoru, Jindřich toto považoval za jeden z nejvýznamnějších politických úspěchů své celé vlády, na který mohl být pyšný, a z toho důvodu odstraňoval všechny, kdo by toto jeho vítězství mohli ohrozit. Kdyby tento jeho úspěch totiž přišel vniveč, jeho grandiózní představy nemohly být naplněny. Proto docházelo od té doby k tak častým popravám, aby tento úspěch ochránil před zásahy zvenčí, díky čemuž si Jindřich vysloužil přezdívku tyрана a jednoho z nejkrutějších tudorských vládců (Melanchton, německý protestantský myslitel, současník Jindřicha VIII., jej nazývá „*anglickým Nerem*“²⁰).

Osobní krize, se kterou se potýkal, dosáhla vrcholu s narozením jeho druhé dcery Alžběty. Fantazijní představa o mužském dědici se znovu rozplynula, a to způsobilo Jindřichovi obrovský šok. Reakcí na tento šok byl nekonečný zástup milenek jen pár měsíců po svatbě a jeho evidentní zájem o Janu Seymourovou (o čemž polemizuje Ives, který předkládá názor, že Jindřich sice byl Anně fyzicky nevěrný, ale stále ji považoval za svoji královnu v textu *The Fall of Anne Boleyn Reconsidered* z roku 1992). Tento případ idealizace objektu je důkazem existence jeho grandiózních představ. Poslední rána uštědřená Jindřichovi, která završila Annin osud jako anglické královny, se stala na počátku roku 1536, kdy po šoku z Jindřichova pádu z koně (znovu na kolbišti) potratila plod rozpoznatelně mužského pohlaví. Tento šok ovšem nemusel být jedinou příčinou, která mohla potrat způsobit (viz kap. 3.3.1. Jindřichova diskutovaná Kell pozitivita).

²⁰ Císař Nero je římským císařem, který neblaze proslul počtem poprav svých odpůrců a je pravděpodobným strůjcem velkého požáru Říma v roce 64 n.l.

4.2.4. Výklad Jidřichovy krize podle teorie objektních vztahů (Jaques, 1965)

Jaques plynule a kriticky navazuje na psychoanalytika Eriksona, se kterým souhlasí v jedné věci, že během života prožíváme krize, které musíme pro postup do latentního období mezi krizemi vyřešit. Neshoduje se s ním však v počtu a jen částečně v obsahu těchto krizí. V první řadě Erikson neříká, co se během navozování krize děje, a na to odpovídá právě Jaquesova práce *Death and the Mid-Life Crisis* z roku 1965, kterou napsal po absolvování studií pod Melanií Kleinovou, autorkou teorie objektních vztahů, podle které došel k často skloňovanému pojmu „krize středního věku“. I když ji vztahoval primárně k uměleckým profesím, myslím, že podoba se najde u každého jedince.

Jaques vymezuje období mezi 35. a 40. rokem jako „krizi středního věku“. Je to období tzv. mužského klimakteria, během kterého dochází k úbytku projevů sexuálního chování. Existují 3 způsoby dosahování této krize: 1. jedincova tvořivá kariéra skončí (je buď bez inspirace nebo fyzicky zemře); 2. tvořivé schopnosti se teprve v důsledku nástupu krize začínají objevovat; 3. dojde k výrazné změně v obsahu a kvalitě výtvorů. Způsob práce, který do doby krize jedinec používal, se mění a stejně tak obsahová část. U způsobu přechází jedinec od náhlého osvětlení inspirací (typická pro ranou dospělost) k promýšlení věcí dopředu. U obsahu se mění celé poselství výtvoru: od lyrického a popisného obsahu mladé dospělosti k tragickému a filozofickému, typickému pro zralou dospělost. „...*idealismus mladé dospělosti je postaven na užití nevědomého popření a manických obran jako normálních obran proti dvěma základním znakům lidského života—konečná nevyhnutelnost smrti a existence nenávisti a impulzů destrukce v každém člověku.*“ (Jaques, 1965, s.505) Jaques má za to, že tato krize má podobu depresivní epizody (adolescentní krize má zase podobu paranoidně-schizofrenní). Ve středním věku v případě, kdy člověk *nedosáhl* úspěchů na poli profesním i osobním, převažuje deprese, či následky boje proti ní, jako jsou hypochondrie²¹, manické obrany, obsese, povrchnost a zhoršení chování. Tato deprese je podobná depresi, kterou popisuje Kleinová jako infantilní dětskou depresi, ovšem s vyspělou představou o smrti a přítomnými impulzy destruktivity. „*Člověk, který dosáhne středního věku bez toho, aniž by se úspěšně prosadil v manželském a profesním životě, nebo aniž by se prosadil prostřednictvím manické*

²¹ Vzhledem k mému průzkumu pramenů se přikláním k názoru, že Jindřich VIII. byl hypochondr v pravém slova smyslu. Jeho živý zájem o medicínu a pokusy o sebeléčbu, stejně tak jeho chorobný strach z nemocí, jsou pro mě důkazem až posedlosti vlastním zdravím.

aktivita a popření s následným emočním zbídačením, je špatně připravený k plnění úkolů středního věku a užívání si radostí dospělosti. V takových případech, krize středního věku, ... bude pravděpodobně prožita jako období psychického neklidu a depresivního zhroucení.“ (Jaques, 1965, s.511) Pro Jaquea je tedy krize středního věku procházení depresivní epizodou. A myslím, že si můžeme připustit, že průběh Jindřichovy krize středního věku se depresivní epizodě více než podobal. Jeho narcistické fantazie nevydržely střet s realitou v podobě ubývajícího fyzického zdraví a neustále se opakujících neúspěchů v politickém a osobním životě. Tyto neúspěchy byly tím, co nastartovalo jeho depresivní úzkost, kterou opakovaně prožíval do konce života od počátku čtyřicátých let. (Shore, 1972, s.390 ; Ikram, Sajjad, & Salardini, 2015)

Vědomí vlastní smrti je Jaquesovo velké téma, které je hlavním předmětem krize středního věku. Toto vědomí vzniká v důsledku uvědomění si zastavení fyzického růstu a počátek stárnutí (mládí je minulostí a je nutné ho oplakat). Poukazuje na nutnost dosáhnout vývojových úkolů, aby překlenul tento vrchol života s vědomím toho, co bude následovat: smrt. Uvědomění si toho, že „...*nebude schopen dosáhnout všeho, co kdy chtěl, za jeden jediný život.*“ (Jaques, 1965, s.507)

4.2.5. Závěr a zhodnocení Shoreova (1972) přínosu k poznání osoby Jindřicha VIII.

Shoreovy závěry nejsou nijak překvapivé. Díky pozorování Jindřichova chování, které nám zprostředkovali doboví vypravěči, se musím domnívat, že Jindřichova mysl nebyla z nejzdravějších. Kohutova teorie, vycházející z primárního narcismu u dítěte, se na toto vysvětlení skvěle hodí. Navíc částečně používá dobový kulturně-sociální kontext, čímž se liší od Flugelova vysvětlení Jindřichových obtíží, které se zabývalo do hloubky Jindřichovou sexualitou.

Flugel ani Shore nepředpokládají, že byly Jindřichovy životní volby učiněny na racionálním základě. Obě teorie se opírají o odklon od zdravého psychického vývinu v dětství a vyúsťují i do podobných, a zároveň odlišných, důsledků. Flugel se domnívá, že Jindřich se zmítá mezi dvěma tendencemi (později převládá hlavně jedna), které diktuji jeho život, a on se je snaží svými volbami uspokojovat, je jim podřízený. Shore se domnívá, že je Jindřich manipulátorem ostatních, který instrumentálně uspokojuje výhradně tužby svého narcistního já. Oba autoři se také shodně domnívají, že nemít dědice a neplnění tak svých tužeb (egoistických a narcistních), bylo pro Jindřicha jedním

z hlavních důvodů, proč tak často měnil manželky. A v neposlední řadě jsou si oba autoři podobní v bodu, který bych charakterizovala jako určitou idealizaci rodiče. U Flugela to je podáno ve smyslu idealizace otce jako nepřítele, sexuálního rivala (tato pozice vychází z Jindřichových egoistických tendencí), a zároveň stavila otce jako vzor ctnosti, ke kterému se snažil svými činy přiblížit a plnit jeho přání (tato pozice vychází z uctívajících tendencí). Tato idealizace otce má příchuť ambivalentního vztahu k otci, což je jedním z hlavních principů, který využívá Oidipův komplex. U Shorea (respektive u Kohuta) je idealizace rodičovského imaga, která spočívá ve víře v omnipotenci rodiče (určité uctívání schopností rodiče), který dítě „zklame“ a dochází k introjekci, kde dítě přijímá rysy rodiče do sebe. Na podobném principu funguje právě primární identifikace u Flugela (respektive u Freuda), kdy původně obsazený objekt je převzat do Já dítěte.

Hlavní rozdíl obou textů spočívá v míře věnované pozornosti Jindřichovým vztahům s ostatními, kdy u Flugela dochází k velké akcentaci vztahů Jindřicha s jeho sexuálními partnerkami, u Shorea se objevují vztahy nesexuálního rázu, které formují Jindřichův pocit vlastní grandiozity.

4.3. Neuro-bio-psychologické hledisko: pohled z psychiatrie a neurologie (Whitley&Kramer, 2010)

Biopsychologická studie od americké bioarcheoložky Catriny Banks Whitley a antropoložky Kyry Kramer se opírá o nejnovější poznatky z pole genetiky, historie a psychiatrie. Hlavní otázkou, kterou si kladou, je, proč se Jindřichovo zdraví tak rapidně zhoršilo poté, co oslavil čtyřicáté narozeniny, a došlo přitom ke změně jeho osobnosti, které bylo zjevné i zahraničním vyslancům, od kterých existují zprávy o „nevyzpytatelném chování“ anglického panovníka. Celá tato studie je postavena na jednotném vysvětlení Jindřichových fyzických a psychických problémů zaznamenaných lidmi z jeho okolí a podloženém oficiálními dokumenty. Největší zájem mají o Jindřichovy problémy s plodností a berou je jako nejlepší důkaz pro podložení svých závěrů o Jindřichově chování.

4.3.1. Jindřichova diskutovaná Kell pozitivita

Jako nejlepší důkaz Jindřichovy Kell pozitivity je, podle Banks Whitley a Kramer, Jindřichova zjevná nemožnost mít mužského dědice. Jak bylo vysvětleno v kapitole o Kell systému, u Kell-negativní ženy a Kell pozitivního otce je pouze první těhotenství

úspěšné. Posléze si tělo matky vyrobí proti Kell pozitivě protilátky, které případného druhého a dalšího potomka oslabí natolik, že matka buď potratí nebo se dítě narodí s HDN²². Je vysoce nepravděpodobné, že při takové malé přítomnosti Kell pozitivních lidí v populaci by mohla být jedna z Jindřichových partnerek Kell pozitivní, proto je častější mortalita novorozenců právě u takovýchto Kell-antigenních případů. (Stride & Lopes Floro, 2013)

O první Jindřichově ženě, Kateřině Aragonské, vím, že prodělala okolo osmi těhotenství, z čehož jedno dopadlo úspěchem. Překvapivě to bylo až páté, což se neslučuje k teorií Whitley-Kramer. Ovšem, jak vysvětlují samy antropoložky, je možné, že Mary, prvorozená dcera Jindřicha a Kateřiny, se mohla narodit, splnily by se určité předpoklady, které by nevyvolaly aloimunizační reakci matčina těla na Kell pozitivní dítě. Touto podmínkou je vzácné zdědění recesivního genu od otce (tedy že by otec předal, místo své positivity, negativitu, kterou získal z otcovy strany; statistické údaje mluví o možnosti 1:16, že by se podobný případ stal), které by vyústilo ve zdravého prospívajícího potomka. Stále ovšem existuje možnost, že královna byla tak zoufalá z toho, že nedokáže donosit dítě a logicky uvažovala o možné neplodnosti krále, tudíž využila pomoci od některého z dvořanů (vtíravé latinské „*mater semper certa, pater incertus*“, „*matka jistá, otec nejistý*“). Záhadou zůstává zahaleno i těhotenství první. Proč Kateřina přivedla na svět předčasně mrtvou holčičku, když se jednalo o první těhotenství královského páru? Existují dvě možná vysvětlení, která přiznávají i australští lékaři Stride a Lopes Floro (2013), že díky dědictví tohoto genu z matčiny strany²³, trpěl Kell pozitivitou i Arthur, a Kateřina prodělala záhy po uzavření sňatku s ním nezaznamenané těhotenství²⁴, které skončilo samovolným potratem z neznámých příčin, což ji učinilo senzitivní ke Kell pozitivě dítěte. Nebo byla Kateřina z neznámých příčin Kell senzitivní bez nutnosti prvního otěhotnění.

Ať to bylo jakkoli, jistotou je, že obtíže s donošením dítěte měla i Jindřichova druhá žena, Anna. Banks Whitley a Kramer ji nazývají přímo „*ukázkovým příkladem Kell aloimunizace*“ (s. 836). První dcera Alžběta se narodila bez komplikací. To povzbudilo

²² HDN=hemolytická nemoc novorozence; viz kap. 2.3.3. Kell systém

²³ Diskutovaná je Kell pozitivita u královny prababičky Jaquetty Bedfordové (podrobněji viz Stride & Lopes Floro, 2013)

²⁴ Lékaři té doby neprohlásili ženu za těhotnou, dokud necítila pohyby plodu, tj. ve 4.měsíci těhotenství (po prvním trimestru). (Banks Whitley & Kramer, 2010)

královu důvěru v možnost zdravého chlapce od Anny. Další těhotenství ovšem dopadla potraty v pokročilém stádiu.

Třetí manželka Jana byla v požehnaném stavu pouze jednou, z čehož vzešel chlapec, pozdější král Eduard VI. (onemocněl a zemřel ještě před dosažením dospělosti v 15 letech). Takže zde nemůžeme najít důkaz pro potvrzení, ale ani vyvrácení vysvětlení Whitley-Kramer dua. Stejně je tomu tak i u dalších dvou královen, které neposkytují žádné důkazy podporující ani vyvracející tvrzení o Kell pozitivitě krále. U Kateřiny Howardové nebyla zaznamenána žádná možná těhotenství, a stejně tak u Kateřiny Parrové. Ačkoli té se po smrti krále narodila holčička z dalšího manželství, takže neplodnost asi nebyla její případ.

4.3.2. McLeodův syndrom u Jindřicha VIII.: důkazy pro a proti

Jak bylo popsáno v kapitole 2.3.4. McLeodův syndrom, toto onemocnění je na bázi genetického základu, které manifestuje výlučně u jedinců s Kell pozitivitou. Proto je tak dobrým vysvětlením Jindřichových behaviorálních excesů, které jsou mnohokrát zaznamenány již před čtyřicátým rokem jeho života. Největším důkazem podporující tvrzení o přítomnosti McLeodova syndromu v Jindřichově životě je ona zmiňovaná změna osobnosti, typická paranoidním chováním, depresivním prožíváním a abnormálnostmi v exekutivních funkcích.

Nejčastěji je zmiňovaná paranoia, která podle mínění Banks Whitley a Kramer stojí za popravami Jindřichových nepřátel, které se masově udávaly od roku 1535 (což nám koresponduje odtržením od katolické církve, s koncem jeho druhého manželství a krizí středního věku, kterou zmiňuje Jaques (viz 3.2.4. Výklad Jindřichovy krize podle teorie objektivních vztahů). Podle autorky Lipscomb (2009) se tato převratná změna udála v roce 1536 a spojuje si ji především kvůli několikrát zmiňovanému pádu z koně, po kterém byl Jindřich dvě hodiny v údajném bezvědomí (a následkem šoku z Jindřichova zranění prý Anna potratila své poslední dítě). Je pravda, že se změna v Jindřichově chování začala projevovat výrazněji až po této události, i když menší náznaky tu byly již předtím. Banks Whitley s Kramer se k této možnosti intrakraniálního traumatu, který mohl způsobit změnu v králově chování nebo k tomu alespoň výrazně přispět, vyjadřují stručně jedním neutrálním odstavcem v celém textu. Já si myslím, že tuto možnost není možné plně vyloučit.

Popravy Jindřichových odpůrců se udávaly od roku 1535 s železnou pravidelností. Whitley s Kramerovou je označují za „*iracionální*“ a „*výsledek paranoie*“. Demonstrují je na případech dřívějších králových oblíbenců, kteří skončili na popravišti. Noreys je brán jako důvěrník krále, který je obviněn z cizoložství a myšlenek na královraždu, přičemž král mu dokonce poskytl možnost se přiznat a dožít na svobodě, což Noreys odmítl. Známý Thomas More, nástupce Wolseyho, který byl královým poradcem během rozvodové aféry s Kateřinou, neměl vůči králi otevřené výhrady, přesto skončil v Toweru (jediným prohřeškem bylo nepřijetí Zákona o následnictví v roce 1534). A jako konečný důkaz slouží samotná Anna Boleynová, proti které se král obrátil, podle některých autorů, nedlouho po uzavření sňatku (Shore, 1972; Norwich, 2019), podle Whitley a Kramer až těsně před její popravou v roce 1536 (stejně tak smýšlí Lipscomb, 2009, s. 73). Podle podaných možností, se jednoho dne dohadovala se svým bratrem a jeho přítelem Noreysem a okolostojícím neunikla slova o sexuální výkonnosti krále a poznámek o jeho případné smrti (Ives, 1992). To nastartovalo jeho paranoiou, která přerostla v závažná obvinění proti Anně a dalším dotčeným, a skončilo jejich hromadnou popravou v Toweru. Velice zajímavá byla reakce krále na Anniny údajné hanebné skutky, kterých se dopustila. Král vypadal netečně a nezdál se být nijak rozrušený. Whitley a Kramer dávají jeho chování po Annině popravě do kontrastu s chování po konfrontaci s případem cizoložství jeho páté ženy Kateřiny Howardové, kde se rozplakal dokonce před obecnstvem (viz 3.1.5. Neustálý koloběh a periodické změny králových „tendencí“). Ani kruté konce rodin z rodu Plantagenetů, které byly příbuzné Jindřicha, nezůstávají v textu opomenuty (Courtenayovi, Nevilleovi a Poleovi). Jindřich je, navzdory oddané službě v předchozích letech, kdy byli královými oblíbenci, nechal bez soudu či primární obžaloby popravit. „*Popravil bohaté i chudé, muže i ženy, i přesto, že předchozí panovníci většinou ženy ušetřili. Popravil své stávající manželky, šlechtice s většími nároky na trůn, než měl sám, politické poradce, na které neměl dále čas a náboženské odpůrce.*“ (Stride & Lopes Floro, 2013, s. 353) A stále zvyšující se tempo poprav je důkazem pro progres této nemoci.

Podle studie Stridea a Lopes Flora, popravil 3,5% tehdejší populace na anglickém území. Pro srovnání v přepočtu na dnešní měřítko by bylo ročně popraveno 7 milionů lidí. (Stride & Lopes Floro, 2013) V této studii dávají částečně za pravdu americkým autorkám o možné přítomnosti Kell pozitivitu v Jindřichově krvi, ovšem přicházejí s názorem, že McLeodův syndrom u Jindřicha s největší pravděpodobností nebyl. Dokazují to

následovně: určité typické příznaky této nemoci, kterou Jindřich údajně trpěl se nikdy neprojeví. Například je nepravděpodobné, že by si nikdo nevšiml neurologických poruch hybnosti v podobě epileptických záchvatů, které jsou tak typické pro pacienty s McLeodem. Navíc Jindřich trpěl prokázanými bércovými vředy, při kterých měl bolesti, kvůli čemuž se nemohl postavit na sklonku svého života na nohy a nechal se nosit na přenosné židli. To naznačuje, že stání a chůze pro něj musel být bolestivý zážitek. Proto autoři studie pochybují o přítomnosti dalšího příznaku, sensorické neuropatii, při které pacient ztrácí cit v nervových zakončeních, takže by Jindřich měl cítit bolest jen minimální nebo žádnou. Dalším důvodem pro zpochybnění studie o průkazném McLeodovi je nepřítomnost granulomatózních zánětů na kůži, které se svojí strukturou liší od bércových vředů, a navíc bércové vředy se vyskytují výhradně na dolních končetinách (bérec je část dolní končetiny mezi kolenem a kotníkem), kdežto granulomatózní zánět se může rozvinout kdekoli na těle člověka. Tím vyvracejí většinu neprokázaných fyzických příznaků, které nashromáždily Whitley a Kramer. Jediné, co bylo přítomné, a co je zaznamenáno v pramenech, na které se odkazují i novodobé výzkumy, jsou znaky kognitivní dysfunkce a znaky progresivní psychózy ovlivňující Jindřichovo chování, prozatím neznámé etiologie, jelikož dosud nebylo, a s největší pravděpodobností ani v budoucnu nikdy nebude, k dispozici Jindřichovo exhumované tělo. Proto můžu zůstat pouze u domněnek a tezí, kterými budu ospravedlňovat své závěry.

4.3.3. Závěr k neurobiopsychologickému hledisku

Pokud bych něco chtěla říct na závěr, bylo by to, že jsem přesvědčená, že Jindřichova změna se neudála sama od sebe a nevznikla pouze na psychické bázi. Jsem přesvědčená i o dalších vlivech, jejichž kombinace přinesla Jindřichovi do života obrovskou pestrost. Původní studie Banks Withley a Kramer se hlásí k tomu, že vše, co Jindřich za svého života zažil je geneticky podmíněno, a vysvětluje, proč a jak k oné změně došlo. Studie, která na tuto původní reaguje, Stride a Lopes Floro (2013), zase polemizuje s původními závěry a správně říká, že k potvrzení teorie jsou třeba důkazy, kterých se asi nikdy nedočká, jelikož exhumovat tělo anglického krále se zatím z etických důvodů nedá (v roce 2012 nalezená kostra, která má údajně patřit králi Richardovi III., protivníkovi Jindřichova otce v bitvě u Bosworthu, díky které získal v roce 1485 trůn, vyvolala během let následujících po svém objevení velký rozruch, jelikož se začal zpochybňovat nárok na

trůn i u současné královské rodiny). Etičnost těchto důvodů je diskutabilní, ale jelikož se jedná o národní symbol, u kterého je možné, že by zahýbal s ustanovenými britskými pořádky i v současnosti, bude asi nejlepší nechat minulost odpočívat v pokoji.

4.4. Zamyšlení se, zda byly mé dvě otázky bádáním zodpovězeny

Má první otázka zněla: Jaké byly příčiny změny Jindřichovy osobnosti během druhé poloviny jeho života?

Zde probírané tři pohledy, kterými se lze dívat na Jindřichův život jsou velice dobře popsané, ovšem řekla bych jednostranně zaměřené. Jedna předpokládá existenci nevědomí bez kulturních tlaků, které jsou na jedince z okolí vytvářeny, druhá pracuje se sociokulturním faktorem, ovšem využívá k tomu další kulturně vytvořené konstrukty. Třetí je zase do velké míry zaměřená na biologický faktor člověka, který není možné ani ověřit. Takže odpověď na tuto otázku je, že příčiny jsou, existují, ovšem nejsou dokázané, abychom je mohli považovat za fakt. Vzhledem k nejistotě, která panuje okolo některých historických událostí, které jsou díky tomu považovány za legendy (příklad legendy o Tróji, kterou objevil Schliemann), pochybuji, že bude některé z předložených vysvětlení přijato jako nezpochybnitelné.

Ať už byla tato změna způsobená vlivem prostředí (četnost úrazů), genetickými predispozicemi (Kell pozitivitou) nebo patopsychologickými mechanismy (narcismem, Oidipským komplexem), jsem přesvědčená, že se asi nikdy nedozvím, jaký aplikovaný model by byl pravděpodobnější k vysvětlení Jindřichova chování, ale je veliká radost se nad příčinami Jindřichovy osobnostní změny zamýšlet a polemizovat s nimi.

Druhá otázka, kterou jsem si kladla, tedy jaké byly následky této očividné změny v Jindřichově chování, mi připadá taktéž zodpovězená. Skrze celou práci bylo možné sledovat, jak se udál přerod hravého, bezstarostného a renesančního prince na autoritářského, paranoidního a despotického monarchu a postrach svých manželek a poradců. Nejen, že musel trpět díky svým fyzickým neduhům, ale ještě k tomu měl určité psychické nastavení, které ho předurčovalo k tomu, aby se stal jedním z nejkrutějších vládců v anglických dějinách, což si myslím, že je titul, který si nemůže nárokovat každý Tudor.

5. Limity práce

Dostupné tři optiky, které zde předkládám, nahlíží na Jindřichovu změnu každá jinak. Jedna tvrdí, že se jednalo čistě o primární vnitřní konflikt, který zůstal až do konce jeho života nevyřešen, sestávající se z nevědomých základů naší psychiky. Druhá je něco podobného, obohacené o sociokulturní zázemí, které první optice chybělo, ale postrádá hlubší pohled do Jindřichových voleb. A třetí nejnovější vysvětlení, které se neopírá o žádné z psychologických dogmat, ale opírá se o medicínu a biologii. Každé z těchto vysvětlení je samostatně cítit jako necelé, napadnutelné, a zároveň jako možné. Je možné, že naše nevědomí nás ovládá do takové míry, že naše obranné mechanismy ospravedlňují naše akce tak racionálně, jak to jen jde. Je pravděpodobné, že v každém z nás roste malý Narcis, který se neudrží a musí se jednou za čas ukázat (někdy častěji než obvykle). A je také možné, že naše biologické pochody jsou tak dokonalé, že si ani neuvědomujeme, že jsme byli už od početí naprogramováni v určitou chvíli udělat určitou věc. Každé předložené vysvětlení je svým způsobem chudé, ale zároveň podnětné k dalšímu bádání. Bohužel se asi nikdy nedozvíme, kde leží ono „jisté a nepochybné poznání“, jak říká Descartes, kterého můžeme dosáhnout jen u věd, které dokážeme jistě a spolehlivě poznat. Za vzor dává geometrii a aritmetiku, která bude mít vždy pravdu. Ovšem o skrytém duševním životě každého z nás se pochybovat dá velice snadno, proto existují v psychologii spíše paradigmat, nikoli dogmata. Vzájemný respekt názoru je v této disciplíně jaksi daný a hluboce zakořeněný (i když všude se najdou výjimky). Jedním limitem je tedy držení se zakořeněných paradigmat a nemožnost nahlédnout do nitra druhého, proto ho nemůžeme nikdy spolehlivě a jednoznačně poznat.

Všichni z Jindřichova okolí se mohli při předávání poznatků o jeho osobě dopustit zkreslení. Jediné, na co je možné se spolehnout, jsou lékařské záznamy o Jindřichových onemocněních, a ani u těch není možné předpokládat, že by poskytly nějaký hlubší vhled do Jindřichovy psychiky. Často opakovaná emocionální nestabilita mohla být v jeho časech brána jako pouhopouhá výstřednost, dnes by byla brána jako příznak nějakých psychopatologických procesů. Druhým limitem je tedy historický rámeček.

Za třetí limit bych označila dostupnost pramenů, které mi byly během vypracovávání práce k dispozici. Ačkoli je velká část pramenů již digitalizovaná, někdy se bohužel událo, že nebyla kniha či tiskovina dostupná na webu ani ke koupi. Proto považuji

nedostupnost těchto zdrojů, které mohly být najity, ale z očividných příčin nebyly za nedostatek ve své práci a tímto se omlouvám za případné nepřesnosti nebo nedořešené myšlenky.

6. Závěr

Tato práce by měla sloužit jako stavební kámen pro budoucí bádání nejen mé, ale možných dalších zájemců o život a smrt Jindřicha VIII. Díky svému zájmu o historii jsem jím byla fascinovaná již dlouho před tím. Byl slavný i mimo akademické kruhy historiků. Pro děti na druhém stupni základní školy je to ten, co „*uznal mnohoženství*“, nebo ten, co „*nechal popravit každého druhého*“. Zároveň chci dodat, že se jedná o vlastní interpretaci dostupných pramenů (které byly také omezené), takže jsou možné nepřesnosti v historických událostech i u psychologických konstruktů.

Myslím, že vše, co jsem chtěla svou prací sdělit, jsem sdělila. Pro zopakování: dostupné tři optiky měly poskytnout dostatečný rozhled v problematice duševního zdraví Jindřicha VIII. Vždy existuje další možnost, kterou lze uplatnit pro získání jiného úhlu pohledu, ovšem tyto tři mi připadají základní a nosné. Otázky, které jsem si kladla na počátku, kdy jsem neměla ani ponětí, co je psychobiografie, či jakým směrem se při vypracování své práce ubírat, jsem si zodpověděla a dozvěděla se i něco navíc.

7. Přílohy

Příloha 1

Vaux Passional (15.-16.století)

Iluminace z knihy Vaux Passional zobrazující Jindřicha VII. na trůnu, v pozadí je s největší pravděpodobností podle vyjádření mnoha historiků mladý Jindřich VIII. plačící na matčině prázdné posteli

Příloha 2

Great Bible (Veliká bible, 1528; obrázek z vydání Mahlera v roce 1542)

Vyobrazení Jindřicha VIII. jako hlavy anglikánské církve po odloučení od Říma; tato barevná ilustrace s velkou pravděpodobností pochází z bible samotného krále nebo vysoké z kruhů vysoké aristokracie; král je zde vyobrazen jako šířitel slova Božího namísto papeže (String, 1996)

Seznam použitých informačních zdrojů

- Ashrafian, H. (2012). Henry VIII's obesity following traumatic brain injury. *Endocrine, XLII*, 218-219. doi:10.1007/s12020-011-9581-z
- Banks Whitley, C., & Kramer, K. (3. Listopad 2010). A New Explanation for the Reproductive Woes and Midlife Decline of Henry VIII. *The Historical Journal, LIII*(4), 827-848. doi:10.1017/S0018246X10000452
- Barrett, N. (1973). King Henry the Eight. *Annals of the Royal College of Surgeons of England, LII*(4), 216-233. Získáno 21. Říjen 2020, z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2388216/>
- Boston Globe. (29. 06 2019). *The Boston Globe*. Načteno z The Boston Globe: Orbituaries: Miles Frederick Shore: <https://www.legacy.com/obituaries/bostonglobe/obituary.aspx?n=miles-frederick-shore&pid=193278285&fhid=15270>
- Brewer, J. S. (1884a). *The Reign of Henry VIII from His Accession to the Death of Wolsey* (Sv. I.). (J. Gairdner, Editor) Londýn, Velká Británie: John Murray, Albemarle Street. Získáno 15. Prosinec 2020, z https://books.google.cz/books?id=-VoLAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Brewer, J. S. (1884b). *The Reign of Henry VIII from His Accession to the Death of Wolsey* (Sv. II.). (J. Gairdner, Editor) Londýn, Velká Británie: John Murray, Albemarle Street. Získáno 15. Prosinec 2020, z https://books.google.cz/books?id=NUIDAAAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Burgess, B. (Režisér). (2016). *Soukromý život Tudorovců* [Film].
- Calhoun, C. (2002). Dictionary of the Social Sciences. (C. Calhoun, Editor) New York: Oxford University Press. doi:10.1093/acref/9780195123715.001.0001

- Carter, M. (2003). J.C. Flügel and the Nude Future. *Fashion Theory: The Journal of Dress, Body and Culture*, VII, 79-101. doi:<https://doi.org/10.2752/136270403778052203>
- Cross, C. (21. Květen 2009). *Oxford Dictionary of National Biography*. Načteno z Oxford Dictionary of National Biography: <https://www.oxforddnb.com/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-95587?rskey=UG8A5G&result=1>
- Davies, C. (Únor 1969). A new life of Henry VIII. *History*, LIV(180), 31-48. Získáno 21. Říjen 2020, z <http://www.jstor.org/stable/24406509>
- Faldyna, Z. (2001). Schizotypní porucha. *Psychiatrie pro praxi*, 12-14. Získáno 1. Únor 2021, z <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2001/01/03.pdf>
- Flugel, J. C. (1934). On the Character and Married Life of Henry VIII. V J. C. Flugel, & I. Flugel, *Men and Their Motives* (stránky 237-280). Londýn, Velká Británie: Kegan Paul, Trench, Trubner&Co., Ltd.
- Freud, S. (1999a). *Mimo princip slasti a jiné práce z let 1920-1924: Sebrané spisy 13*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství.
- Freud, S. (2017b). *Totem a tabu*. Praha: Portál.
- Friedmann, P. (1884). *Anne Boleyn: A Chapter of English History, 1527-1536* (Sv. 1). Londýn, Velká Británie: Macmillan. Získáno 10. Březen 2021, z https://books.google.cz/books?id=Ez8DAAAAMAAJ&pg=PA12&hl=cs&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false
- Gillam-Smith, N., Gauvain, P., & Johnson, D. (Režiséri). (2013). *Toulky britskou minulostí, epizoda 3.: Život za vlády Jindřicha VIII*. [Film].
- Hart, K. (2015). *The Mistresses of Henry VIII*. Cheltenham: The History Press.
- Head, D. M. (1997). "If a Lion Knew His Own Strength": The Image of Henry VIII and His Historians. *International Social Science Review*, LXXII(3/4), 94-109. Získáno 21. Říjen 2020, z <http://www.jstor.org/stable/41882241>

- Health Resources in Action. (10. 03 2021). *Health Resources in Action: Staff*. Načteno z 2021 Health Resource in Action: <https://hria.org/staff/miles-shore/>
- Her Majesty's Stationery Office. (1887). *Letters and Papers, Foreign and Domestic, January-June 1536* (Sv. X). (J. Gairdner, Editor) Londýn, Velká Británie: Her Majesty's Stationery Office. Získáno 15. Prosinec 2021, z British History Online: <https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol10/pp240-259>
- Hetherington, R. J. (Září 1978). Health of King Henry VIII. *The British Medical Journal*, *II*(6142), 956. Získáno 21. Říjen 2020, z <http://www.jstor.org/stable/25429319>
- Heyman, P., Cochez, C., & Hukić, M. (8. Červenec 2018). The English Sweating Sickness: Out of Sight, Out of Mind? *Acta Medica Academica*, *XLVII*(1), 102-116. doi:10.5644/ama2006-124.221
- Historic Royal Palaces. (2021). *Historic Royal Palaces*. Načteno z Historic Royal Palaces 2021: <https://www.hrp.org.uk/hampton-court-palace/history-and-stories/life-at-the-tudor-court/#gs.x9zj3d>
- Hunt, M. (1999). *Dějiny psychologie*. Praha: Portál.
- Hutchinson, R. (2012). *Young Henry: The Rise of Henry VIII*. New York: Thomas Dunne Books.
- Hutt, D. (Režisér). (2005). *Henry VIII: King and Emperor* [Film].
- Chalmers, C., & Chaloner, E. (4. Prosinec 2009). 500 years later: Henry VIII, leg ulcers and the course of history. *Journal of the Royal Society of Medicine*, *CII*(12), 513-517. doi:<https://doi.org/10.1258%2Fjrsm.2009.090286>
- Charlton, A. (17. Květen 2017). A hypothesis: King Henry VIII's (1491-1547) personality change: A case of lead poisoning? *Journal of Medical Biography*, *XXV*(2), 72-80. doi:10.1177/0967772017694571
- Chinn, P. (Režisér). (2015). *Jindřich VIII. a jeho dvůr* [Film].
- Ikram, M. Q., Sajjad, F. H., & Salardini, A. (1. Červen 2015). The head that wears the crown: Henry VIII and traumatic brain injury. *Journal of Clinical Neuroscience*, *XXVIII*(1-4). doi:<https://doi.org/10.1016/j.jocn.2015.10.035>

- Irish, B. J. (2018). The Disgusting Cardinal Thomas Wolsey. V B. J. Irish, *Emotion in the Tudor Court* (stránky 19-53). Evanston: Northwestern University Press. Načteno z <https://www.jstor.org/stable/j.ctv3znz47.6>
- Ives, E. W. (1992a). Debate: The Fall of Anne Boleyn Reconsidered. *English Historical Review*, *CVII*(424), 651-664. doi:<https://doi.org/10.1093/ehr/CVII.CCCCXXIV.651>
- Ives, E. W. (Květen 2008b). Tudor dynastic problems revisited. *Historical Research*, *LXXXI*(212), 255–279. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1468-2281.2007.00418.x>
- Jaques, E. (1965). Death and the Mid-Life Crisis. *The International Journal of Psychoanalysis*, *XLVI*(4), 502-514.
- Keynes, M. (2005). The personality and health of King Henry VIII (1491-1547). *Journal of Medical Biography*, *XIII*(3), 174-183. doi:<https://doi.org/10.1177%2F096777200501300313>
- Kučera, M. (2017). *Pud u Freuda*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Levine, M. (1967). Henry VIII's Use of His Spiritual and Temporal Jurisdictions in His Great Causes of Matrimony, Legitimacy, and Succession. *The Historical Journal*, *X*(1), 3–10. Získáno 27. Březen 2021, z <https://www.jstor.org/stable/2638058?seq=1>
- Leviticus. (1975). *Starý zákon: překlad s výkladem*. Praha, Česká republika: Kalich.
- Lipscomb, S. (2009). *1536: The Year that Changed Henry VIII*. Oxford: Lion Hudson.
- Mears, N. (Září 2003). Courts, Courtiers and Culture in Tudor England. *The Historical Journal*, *XLVI*(3), 703-722. Získáno 20. Březen 2021, z <http://www.jstor.org/stable/3133568>
- Moise, K. J. (Leden/Únor 2009). Kell aloimunizace matky může vést k rozvoji anémie plodu. *Gynekologie po promoci*, *IX*(1), 24-31. Získáno 2. Únor 2021, z https://www.lubusky.com/cc_62_kell-aloimunizace-matky-muze-vest-k-rozvoji-anemie-plodu.html

- Murphy, M. D. (2001). *A Kinship Glossary: Symbols, Terms and Concepts*. Načteno z University of Alabama: Anthropology Dpt.: <http://anthropology.ua.edu/Faculty/murphy/436/kinship.htm>
- Neznámý. (nedatováno). Vaux Passional. *Vaux Passional*. The National Library of Wales, Aberystwyth.
- Norwich, J. J. (2019). *Čtyři vladaři: Jindřich VIII., František I., Karel V., Sulejman Nádherný a posedlosti, které stvořily moderní Evropu*. Praha: Vyšehrad.
- Pavlincová, H., Horyna, B., & kol. (2003). *Judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc.
- Plháková, A. (2006). *Dějiny psychologie*. Praga: Grada.
- Poláčková, Z. (2008). Pohlavní choroby- I.díl. *Dermatologie pro praxi, II(2)*, 74-76. Získáno 1. Únor 2021, z https://www.dermatologiepropraxi.cz/artkey/der-200802-0006_Pohlavni_choroby-I_dil.php
- Rex, R. (Březen 2014). The Religion of Henry VIII. *The Historical Journal, LVII(1)*, 1-32. Získáno 21. Říjen 2020, z <http://www.jstor.org/stable/24528908>
- Riordan, M. (24. květen 2012). *Oxford Dictionary of National Biography*. Získáno 18. Březen 2021, z Oxford Dictionary of National Biography: <https://www.oxforddnb.com/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-70825>
- Sélešová, P., Bob, P., Kukla, L., & Ptáček, R. (2013). Historie konceptu narcismu z psychodynamické perspektivy (přehledová studie). *Československá psychologie, LVII(1)*, 30-41. Získáno 25. Březen 2021, z <https://search.proquest.com/openview/23883eac0f04d7ecc6c2a0befa11da31/1?q-origsite=gscholar&cbl=28548>
- Shore, M. F. (1972). Henry VIII and the Crisis of Generativity. *The Journal of Interdisciplinary History, II(4)*, 359-390. Získáno 8. Květen 2020, z <http://jstor.org/stable/202310>

- Shrewsbury, J. (1952). Henry VIII: A Medical Study. *Journal of the History of Medicine and Allied Sciences*, VII(2), 141-185. Získáno 21. Říjen 2020, z <http://www.jstor.org/stable/24619801>
- Schultz, W. T. (2005). *Handbook of Psychobiography*. New York: Oxford University Press.
- Sington, D. (Režisér). (2009). *Prince - Ep: 1; Henry - Mind Of A Tyrant* [Film].
- Smith, L. B. (Červen 1966a). Henry VIII and the Protestant Triumph. *The American Historical Review*, LXXI(4), 1237-1264. Získáno 21. Říjen 2020, z <http://jstor.org/stable/1848586>
- Smith, L. B. (1969b). A Matter of Conscience. V T. K. Rabb, & J. E. Seigel, *Action and Conviction in Early Modern Europe: Essays in Honor of E.H. Harbison* (stránky 32-51). USA: Princeton University Press. doi:<https://doi.org/10.1515/9781400876068-003>
- Smith, P. (Říjen 1910). Luther and Henry VIII. *The English Historical Review*, XXV(100), 656-669. Získáno 24. Říjen 2020, z <http://www.jstor.org/stable/550054>
- Starkey, D. (2008). *Six Wives: The Queens of Henry VIII*. Londýn, Velká Británie: HarperCollins Publishers Ltd.
- Stride, P., & Lopes Floro, K. (2013). Henry VIII, McLeod syndrome and Jaquetta's curse. *The Journal of the Royal College of Physicians of Edinburgh*, XLIII(4), 353-360. Získáno 15. Březen 2021, z <https://www.rcpe.ac.uk/journal/henry-viii-mcleod-syndrome-and-jacquettas-curse>
- String, T. C. (1996). The Henry VIII's Illuminated "Great Bible". *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, LIX, 315-324. Získáno 21. Říjen 2020, z <http://www.jstor.org/stable/751412>
- Swaby, A. (Únor 1925). Henry VIII and Modern Controversy. *Blackfriars*, VI(59), 85-99. Získáno 21. Říjen 2020, z <http://www.jstor.org/stable/43810446>

- Thurston, H. (Březen 1932). The Divorce of Henry VIII. *Studies: An Irish Quarterly Review*, XXI(81), 55-72. Získáno 21. Říjen 2020, z <http://www.jstor.org/stable/30094870>
- Tudor, H. (1922). *Love Letters of Henry VIII to Anne Boleyn*. (J. Phillips, & F. Swan, Editoři) Merchant Books.
- Tydrychová, K. (duben 2017). Jindřich VIII.: zakladatel anglikánské církve. *Diplomová práce*. Plzeň, Západočeský kraj, Česká republika. Načteno z <https://otik.zcu.cz/handle/11025/28003>
- Ústav pro jazyk český AV ČR. (2008-2021). *Internetová jazyková příručka*. Načteno z Ústav pro jazyk český AV ČR: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>
- Výrost, J., & Slaměník, I. (2019). *Sociální psychologie*. Brno: Grada Publishing, a.s.
- Walker, R. H., & Peters, J. J. (2017). Reference Module in Neuroscience and Biobehavioral Psychology: McLeod Syndrome. New York, New York, USA. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-12-809324-5.00665-9>
- Warnicke, R. M. (Červen 1987). Sexual Heresy at the Court of Henry VIII. *The Historical Journal*, XXX(2), 247-268. Získáno 21. Říjen 2020, z <http://www.jstor.org/stable/2639194>